

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Veronika Ramaislová

En cambio, no obstante, por el contrario: odporovací pragmatické markátory v současné španělštině

En cambio, no obstante, por el contrario: Counter-argumentative discourse
markers in contemporary Spanish

Praha 2018

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, panu doc. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za odbornou pomoc, vstřícnost a trpělivost při zpracování této diplomové práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Podpis.....

Abstrakt

Hlavním cílem této diplomové práce je charakteristika vybraných pragmatických markátorů. Jejím jádrem je případová studie, která vychází z kontrastivní analýzy konkrétních markátorů (tzv. odporovacích markátorů, nazývaných též kontra-argumentativní konektory) na paralelním korpusu InterCorp a jednojazyčném korpusu CORPES XXI a zjišťuje jejich frekvenci, obecnou charakteristiku a také typologii českých protějšků. Úvodní část práce je teoretická. V jejím úvodu je obecně definován pojem pragmatický markátor a související termíny konektor a dialog. Pozornost je věnována též teorii argumentace. Další kapitola teoretické části se zabývá problematikou markátorů, jejich klasifikací a odlišnými teoretickými přístupy různých autorů. Celá práce se opírá především o zdroje ze španělské a české sekundární literatury.

Klíčová slova

pragmatické markátory, text, konektor, španělština, korpus, kontrastivní analýza, InterCorp, CORPES XXI

Abstract

The aim of this Master's thesis is the characteristic of selected discourse markers. Its core is a case study based on a contrastive analysis of specific markers (called adversative discourse markers or counter-argumentative connectors) on the parallel corpus InterCorp and single-lingual corpus CORPES XXI and identifies their frequency, characteristics and typology of czech translations. The initial part of the thesis is theoretical. In its introduction is generally defined the concept of a discourse marker and the related terms of a connector and dialogue. Attention is also paid to the theory of argumentation. Another chapter of the theoretical part deals with problems of markers, their classification and different theoretical approaches of various authors. The whole thesis is based primarily on sources from Spanish and Czech secondary literature.

Key words

discourse markers, text, connector, Spanish, corpus, contrastive analysis, InterCorp, CORPES XXI

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
2.1. Pragmatické markátory.....	9
2.2. Konektor	11
2.3. Dialog	16
2.4. Teorie argumentace v jazyce	20
2.4.1. Teorie topoi.....	23
2.4.2. Polyfonní teorie.....	25
3. ZÁKLADNÍ TYPOLOGIE PRAGMATICKÝCH MARKÁTORŮ A JEJICH FUNKČNÍ CHARAKTERISTIKA	27
3.1. Klasifikace pragmatických markátorů.....	32
4. CHARAKTERISTIKA METODY	35
5. PRAGMATICKÉ MARKÁTORY ODPOROVACÍ (CONTRAARGUMENTATIVOS).....	37
5.1. En cambio	40
5.2. Sin embargo	43
5.3. No obstante	47
5.4. Por el contrario.....	51
5.5. Ahora bien	54
5.6. Antes bien	57
6. ZÁVĚR	60
Resumé.....	62
Resumen.....	62
Bibliografie	66
Seznam zkratk	69

1. ÚVOD

Studiem pragmatických markátorů se ve španělské tradici zabývá mnoho lingvistů, nejsou jednotné pohledy na jejich definici, v některých studiích se nerozlišuje mezi pragmatickým markátorem a konektorem, proto bývají považovány za synonyma. Z tohoto důvodu vzniká i jistá mnohoznačnost názvosloví a různorodost pohledů určitých autorů na tuto problematiku. Tito autoři se většinou shodují na inferenční a také na spojovací funkci markátorů. Typologie tohoto pojmu se také liší dle názoru, který zaujímá daný autor. Za nejvýznamnější a nejznámější lingvisty zabývající se touto problematikou můžeme považovat J. Portolése, M. A. Martín Zorraquino, A. Brize, E. Monolío Durán nebo S. Ponse Boderiu.

Ve své práci budu vymezovat termín konektor pro určitý druh pragmatických markátorů, které v sémanticko-pragmatické rovině spojují jednoho člena diskursu s druhým. Svou práci jsem částečně založila na úvahách autorů M. Martín o a J. Portolés, kteří považují termín markátor za hyperonymní konektor, neboť jejich klasifikace pragmatických markátorů zahrnuje v sobě kategorii kontra-argumentativních konektorů.

Záměrem této práce je charakteristika vybraných pragmatických markátorů, jejich funkce v diskurzu ze syntaktické, sémantické a pragmatické roviny. Jádrem této práce je případová studie, která vychází z kontrastivní analýzy konkrétních kontra-argumentativních konektorů, též nazývaných odporovací pragmatické markátory.

Struktura práce představuje šest kapitol, většina z nich je ještě rozdělena na příslušné podkapitoly.

V úvodních kapitolách teoretické části definuji pojem pragmatický markátor a představím odlišné teoretické přístupy různých autorů. Typologie a podrobná charakteristika se též promítne do teoretické části. V této části zároveň představím související pojmy konektor (zejména ve španělském pojetí, pro srovnání přidám i definici v rámci českého pojetí) a dialog. Zvláštní pozornost bude věnována teorii argumentace, jež je důležitá pro studium pragmatických markátorů. Jsou to právě samotné jazykové jednotky, ty, jež argumentačně orientují směřování výpovědi. Pragmatické markátory plní funkci těchto prvků, které svým významem podmiňují diskurzivní dynamiku.

V praktické části obecně představím jednotlivé korpusy InterCorp a CORPES XXI. Pro účely praktické části práce jsem si vytvořila subkorpus se španělskými originály, tento korpus

použiji ke zkoumání českých ekvivalentů na španělsko-českém paralelním korpusu. Každý výraz analyzuji pomocí specifického dotazu, který podrobněji popíši v podkapitole zkoumaného výrazu. Obdobně budu postupovat při analýze na jednojazyčném korpusu CORPES XXI, kde budu zjišťovat jejich frekvenci.

V podkapitolách se budu podrobněji věnovat jednotlivým odporovacím markátorům/kontra-argumentativním konektorům. Zaměřím se na jejich význam a funkci jakou mohou zastávat v diskurzu. Na základě dat získaných z paralelního korpusu InterCorp identifikuji jejich české protějšky. Získané informace znázorním na příkladech, získaných z korpusu InterCorp a také předložím data obdržena z korpusu CORPES XXI.

V závěru své práce vyhodnotím kontrastivní analýzu realizovanou na uvedených korpusech a shrnu jednotlivé výsledky mého výzkumu. Na konci práce bude resumé v českém a španělském jazyce. Následuje seznam použité literatury, elektronických zdrojů a seznam zkratk.

2. DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této kapitole vymezím základní pojmy důležité pro porozumění obsahu této práce. Zaměřím se především na pojmy: pragmatický markátor, kde stručně charakterizuji tento pojem, uvedu nejčastější definici vybraných autorů. V další podkapitole vysvětlím pojem konektor a jeho význam vzhledem k termínu pragmatický markátor, uvedu jeho funkce a vlastnosti. Dále se budu věnovat pojmu dialog a jeho charakteristice. V poslední části této kapitoly popíši teorii argumentace vycházející z pojetí J.-C. Anscombre a O. Ducrota.

2.1. Pragmatické markátory

V této části práce pouze stručně definuji pojem pragmatický markátor a představím různé definice tohoto pojmu ve studiích autorů, jejichž charakteristika patří mezi nejpoužívanější. Typologií markátorů a podrobnou charakteristikou se budu zabývat až v následující kapitole.

Pragmatické markátory můžeme definovat v lingvistickém pojetí jako neměnné jazykové jednotky, které zpravidla neplní syntaktickou funkci větného členu v diskurzu, tedy nejsou součástí větné struktury. Slouží k propojení různých diskuzních nebo textových jednotek a poukazují na typ sémantického vztahu, který mezi nimi existuje: jejich užitím autor naznačuje možné interpretace výpovědi. Jedná se tedy spíše o prvky plnící marginální roli v diskursu.

V argumentačních strukturách výpovědí se tyto ukazatelé podílí na vyjádření komunikačního záměru mluvčího. Svým postavením signalizují v závislosti na komunikační situaci postoj mluvčího k daným skutečnostem a modifikují význam celé věty.

Dle M. A. Martínové Zorraquinové a J. Portolése Lázara můžeme pragmatické markátory z gramatického hlediska v rámci španělského jazykového systému řadit do stejné skupiny prvků jako částice, tj příslovce, příslovečné a předložkové vazby a spojky, které v určitých kontextech fungují jako diskurzivní ukazatelé.

Autoři předkládají následující definici: „Los marcadores del discurso son unidades lingüísticas invariables, no ejercen una función sintáctica en el marco de la predicación oracional y poseen un cometido coincidente con el discurso: el de guiar, de acuerdo con sus

distintas propiedades morfosintácticas, semánticas y pragmáticas, las inferencias que se realizan en la comunicación.“¹

B. Zavadil a P. Čermák ve své publikaci uvádí následující definici: „Pragmatické markátory jsou výrazy, které nějakým způsobem modifikují významovou platnost výpovědí, větných členů nebo celých vět, přičemž samy větněčlenskou funkci zpravidla neplní.“²

V současnosti existuje tendence (zejména v evropské tradici) používat výrazy konektor (*conector*) a markátor (*marcador*) jako synonyma, ačkoli v některých případech může použití těchto dvou výrazů vést k nejednoznačnosti, neboť ve většině studií termín konektor představuje jednu z podskupin pragmatických markátorů. V této práci budu vycházet především ze studie J. Portolése (1998), obsahující nejznámější a nejvíce používanou definici pragmatických markátorů. Zmínme ještě, že se můžeme setkat i s dalšími termíny, označujícími pragmatický markátor: *marcadores pragmáticos*, *marcadores discursivos*, *conectores pragmáticos*, *operadores discursivos*.

¹ PORTOLÉS, José. *Marcadores del discurso*. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998, s. 25.

² ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. V Praze: Karolinum, 2010, s. 406.

2.2.Konektor

Existuje mnoho významových pojetí termínu konektor, u autorů zabývajících se tímto pojmem nenalézáme zcela jednotný přístup, takže termín může být nejednoznačný. V této kapitole představím nejznámější definice a pokusím se postihnout jejich odlišnost.

Jak již bylo řečeno, problematikou termínu konektor se ve španělské tradici zabývá mnoho autorů, můžeme říci, že oproti té české má tento termín více užití, ale také nese i mnoho významů. Španělská tradice pracuje s termínem konektor více než tradice česká; setkáváme se s těmito označeními: *conectores*, *conectores argumentativos*, *conectores discursivos* nebo *conectores pragmáticos*.

Španělské královské akademie (DRAE), předkládá následující výklad pro pojem *conector*: „Unidad lingüística que vincula semánticamente grupos sintácticos, oraciones o partes de un texto.“³ Rovněž vymezuje další definice pro pojem konektor ve smyslu *conector del discurso*, nebo *conector discursivo*: „conector que establece relaciones textuales entre distintas partes del discurso.“⁴

Z předchozího výkladu můžeme konektory považovat za jednotky sloužící jako ukazatele sémantických a syntaktických vztahů nebo z obecnějšího hlediska jako slova nebo skupiny slov, které slouží ke spojení různých částí textu.

Konektory můžeme definovat jako neměnné jazykové jednotky, které slouží k logickému spojení vět, nebo určitých textových segmentů v textu. Slovnědruhově může jít o různé kategorie, např.: o příslovce (*entonces*), spojky (*pues*) a částice, nebo o ustálená slovní spojení nebo vazby. Konektory umožňují a také zajišťují koherenci textu.

Vyjadřují sémantické a syntaktické, ale také pragmatické vztahy. M. Martín Zorraquino dodává: „el conector es un trazo o señal de la actividad argumentativa y formulativa de la conversación; es decir, respectivamente representa por lo tanto una instrucción o un soporte de la negación y de la progresión del discurso.“⁵

³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Diccionario de la lengua española. Edición del Tricentenario. [online]. ©2018 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=ADMtR8S>

⁴ Ibid.

⁵ BRIZ, Antonio a Antonio HIDALGO. Conectores pragmáticos y estructura de la conversación. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolio Durán. Los marcadores del discurso. Teoría y análisis. 2a. edición 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 134.

Ucelený pohled na definici pojmu konektor přináší M. Martín Zorraquino a J. Portolés. Tito autoři chápou textové konektory jako součást skupiny kategorie pragmatických markátorů, Proto ve své publikaci používají termín markátor jako hyperonymum pro konektor.

Mezi funkce pragmatických markátorů, kromě modifikování výpovědí nebo uspořádání textu, patří také funkce spojovací. Konektory jsou proto pouze určitým druhem markátorů, které jsou určeny k vyjádření vztahů mezi myšlenkami textu, takže výklad jedné části závisí na druhé (může se např. jednat o její důsledek nebo příčinu), nebo jednoduše k přidávání informace.

Jak už bylo řečeno, jiní lingvisté naopak používají označení pragmatický markátor a konektor prakticky jako synonyma.

Briz (1993) vyvozuje, že konektor v širším slova smyslu má syntakticko-propoziční hodnotu uvnitř věty a pragmatickou hodnotu v diskurzu, kde kromě navazování a spojování výpovědí, vkládá a označuje argumentativní akty. Své tvrzení podporuje tímto příkladem:

a) *Ha ido al médico (efeco) porque está enfermo (causa)*

b) *Está enfermo (afirmación), porque ha ido al médico (justificación)*

Na konektoru *porque* ukazuje, že ve výpovědi a) má sémanticko-propoziční hodnotu příčiny, ale v příkladu b) se chová jako pragmatický konektor, který vkládá argument (*porque ha ido al médico*) jako odůvodnění mluvčího k předchozímu závěru *está enfermo*.

Objevuje se mnoho pragmatických a lingvistických přístupů zabývajících se studiem konektorů. Zatímco textová lingvistika zdůrazňuje schopnost konektorů propojit jazykové jednotky na mimovětné (*extraoracional*) úrovni, pragmatické přístupy zdůrazňují jejich argumentativní potenciál. Pons Bodería ve své studii uvádí, že užití konektorů v textové lingvistice vychází z práce M. A. K. Hallidaye a R. Hasana. Tito autoři považují spojky za konektory, jež jsou podle nich jedním z prvků, které vytvářejí soudržnost v textu.

Teorie argumentace (Anscombe, Ducrot) analyzuje argumentační potenciál konektorů v komunikaci. Stejným způsobem zkoumá tyto prvky teorie relevance. „Según la teoría de la relevancia, lo que quiere decir el hablante está determinado por su intención de ser relevante, y la interpretación del oyente está guiada exclusivamente por la presunción de que lo que se le dice es relevante.“⁶ Jinými slovy, u markátorů bude zkoumáno, jak je mluvčí využívá ke

⁶ REYES, Graciela. *El abecé de la pragmática*. 7^a edición. Madrid: Arco Libros, 2007, s. 55.

stanovování relevantnosti své výpovědi, a u posluchače zase to, jak bude na základě užitých markátorů identifikovat, co je ve výpovědi relevantní.

J. Portolés v jedné z kapitol své práce charakterizuje konektory následně: „Son marcadores discursivos que vinculan semántica y pragmáticamente un miembro del discurso con otro miembro anterior, o con una suposición contextual fácilmente accesible. El significado del conector proporciona una serie de instrucciones argumentativas que guía las inferencias que se han de obtener del conjunto de los miembros relacionados.“⁷ V tomto pojetí rozlišuje tři skupiny konektorů.

Označením *conectores aditivos* specifikuje ty, které se připojují k předchozí části výpovědi se stejnou argumentační orientací. Umožňují tak vyvození závěru, ke kterému by se stěží dalo dojít, pokud by byly na sobě nezávislé. Tato skupina ještě zahrnuje další dvě podskupiny. Jedna z nich sdružuje členy diskurzu se stejnou argumentační škálou (*incluso*, *inclusive* a *es más*) a druhá ty, které tuto podmínku nesplňují (*encima*, *aparte* a *por añadidura*).

Další skupinu tvoří *conectores consecutivos*, které v diskurzivní jednotce představují následek předchozího argumentu. Můžeme sem zařadit následující konektory: *pues*, *en consecuencia* a *de resultas*.

Poslední skupinu autor nazývá *conectores contraargumentativos*, spojují dva elementy diskurzu, ve kterém druhý element potlačuje některé závěry, které vyplývají z toho prvního. Do této skupiny řadíme např.: ty konektory, které vykazují rozpor mezi propojenými elementy: *en cambio*, *por el contrario* a *por contra*. Podobně *sin embargo*, *no obstante* a *ahora bien* stanovují opačné závěry k předchozím jednotkám diskurzu. Jelikož jsou kontra-argumentativní konektory (v klasifikačním modelu B. Zavadila⁸ figurují jako odporovací pragmatické markátory) předmětem této práce, budeme je podrobně analyzovat v následujících kapitolách.

Jak již bylo řečeno, u konektorů existuje velká terminologická nejednoznačnost. Zmiňme ještě, že se setkáváme také s termíny jako *enlaces extraoracionales* nebo (u Ducrota) argumentativní konektory. Pragmatické vlastnosti vedou k jejich označování za diskurzivní ukazatele neboli pragmatické markátory (*marcadores del discurso*). Závěrem Pons Bodería (1998) uvádí, že tím, že konektory mohou vyjadřovat emocionální faktory nebo postoje, které konektory vyjadřují, mohou být součástí modálních částic.

⁷ PORTOLÉS, José. Marcadores del discurso. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998, s. 139.

⁸ Zavadil, B., Čermák, P. (2010).

Z výše řečeného vyplývá, že každá specifická terminologie odráží jiné významové aspekty konektorů; jednou se vztahují ke spojovací funkci, odrážejí pragmatiku. V každém případě je terminologická hojnost dalším problémem pro jednotnou definici konektorů.

Z pohledu Ponse Boderíi základy termínu konektor a *enlaces extraoracionales* souvisí s kategorií spojek. Z gramatického hlediska spojka funguje na větné nebo syntagmatické úrovni. Autor dodává, že součást stejné kategorie jsou předložky, které vytvářejí spojení mezi slovy nebo spojují syntagmatické kombinace. Stejně tak u některých adverbii, představujících heterogenní gramatickou kategorii, vzniká jistá paralela s konektory, jelikož ze syntaktického hlediska zauímají okrajovou pozici ve větě, autor dodává: „Las características funcionales y distribucionales compartidas por ambos grupos han llevado a la equiparación de ambas clases; se ha propuesto una relación de inclusión por la que los conectores son un subgrupo de los adverbios; en concreto, de los adverbios de frase.“⁹

Konektor je termín spjatý s textem, avšak ne všichni autoři se shodují na jeho vymezení. Některé studie se názorově rozcházejí, pokud jde o mimovětnou funkci spojek v textu. C. Fuentes je zastánkyní teorie, že spojky mají pouze funkci na úrovni věty, zatímco S. Gili Gaya, který tvrdí, že existují jazykové jednotky, které se mohou realizovat v obou rovinách, např. *pero* nebo *porque*, a také i jednotky působící pouze na mimovětné úrovni (např: *no obstante*, *por consiguiente*, *por tanto* atd.) „esto es, enlace de la oración con lo externo a ella.“¹⁰ Jde o jednotky, které vyjadřují záměr nebo postoj mluvčího.

Výskyt a užití konektorů v textu a jejich vliv na celkovou povahu textu v souvislosti s teorií argumentace v jazyce zkoumá z pragmatického hlediska Oswald Ducrot. Teorie argumentace (Anscombre a Ducrot 1994) vychází z předpokladu, že jazyk je přednostně používán k formulování argumentačních strategií, které mluvčí zauímají. Prvky nazývané anscombre-ducrotovskou školou argumentativní konektory umožňují dosažení cílů argumentace (především tím, že omezují možné závěry vyplývající z předchozího tvrzení, které sjednocují).

Na druhé straně se argumentace odvolává na teorii *topoi*, zakládající se na všeobecně platných společenských principech, které se stávají tzv. garanty diskurzivních vazeb. Z teoretického hlediska ukazuje, jak neoddělitelně jsou argumentace a konektory spojeny.

⁹ PONS BORDERÍA, Salvador. *Conexión y conectores. Estudio de su relación en el registro informal de la lengua*. Anejo XXVII de la revista Cuadernos de Filología. Valencia: Universitat de Valencia, 1998, s. 29.

¹⁰ PORTOLÉS, José. *Marcadores del discurso*. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998, s. 37.

V těchto studiích se konektory považují za základní nástroje popisu a správnému výkladu vztahů mezi jednotlivými prvky konverzace.

Věnujme pozornost též českému přístupu k problematice. *Mluvnice češtiny* (1987), pojímá konektory jako prostředky pro výstavbu textu a řadí k nim spojky nebo spojovací výrazy, některé částice a adverbia, chápané jako výrazy fungující na hranici textových jednotek nebo mimo souvětí. Úlohou konektorů v projevu je oznamovat navazování, přerušení nebo ukončení promluv. Současně je lze považovat za prostředky zajišťující komunikační dynamiku textu.

Koherence je jednou ze základních a nejdůležitějších vlastností textu: a každá textová jednotka koherentního textu je propojená minimálně jedním konektorem (prvkem s navazující funkcí). Nejčastější je navazování anaforické, tj. vazba k předchozí nejvyšší nebo základní textové jednotce. Funkcí konektorů je též odkazovat k mimojazykovým situacím založeným na společném souboru vědomí a zkušeností mluvčího a adresáta. Textové konektory plní především spojovací funkci, nicméně ve většině případů vyjadřují i sémantický vztah mezi fakty, stavy nebo událostmi jako jsou konfrontace nebo rektifikace.

Ze širšího hlediska lze za konektory považovat všechny prostředky koherence textových jednotek. O. Pešek poznamenává, že většina českých přístupů se v definici pojmu konektor shoduje na funkci spojovací a na tom, že slouží jako sémantické modifikátory mezivýpovědních vztahů. Patří k nim tradiční spojky, částice, a další navazovací výrazy.

M. Jelínek (1999) hovoří o syntaktické kondenzaci textu, díky níž se zvyšuje stupeň textové koheznosti, tedy myšlenky vyjadřují kondenzovaněji, v těsnější návaznosti. Tuto kohezi pak zajišťují konektory, jejichž primární funkcí dle autora je spojování textu. Patří k nim např. spojky a spojovací výrazy, vyjadřující explicitně vztahy mezi jednotlivými textovými jednotkami nebo větnými celky a také různá adverbia označující pořadí (např.: *předně, potom, nakonec, v první řadě...*atd.). Autor uvádí příklad souvětí, které vyjadřuje důsledkový vztah druhé věty k první: „*Nemám dostatek informací, a proto nemůžu zaujmout stanovisko.*“¹¹ Správné užití konektoru, jak dodává autor, v diskurzu napomáhá posluchači k orientaci v tematice projevu. Lze říci, že užití a četnost těchto jazykových jednotek má vliv na celkovou povahu a pochopení textu.

¹¹ JELÍNEK, Milan a Blažena ŠVANDOVÁ. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 261.

2.3.Dialog

Řečnictví obecně může být spojováno s monologickým projevem, ale jeho nezbytnou součástí je také dialog mezi účastníky diskurzu. Dialog můžeme zařadit mezi argumentativní prostředky jazyka, kde se alespoň jeden z účastníků komunikace snaží přesvědčit o něčem toho druhého.

Tento pojem má zásadní úlohu zejména v rétorice a v teorii argumentace. Zvláště od konce padesátých let v oblasti argumentace spolu s novou rétorikou vzrostl zájem o strategie přesvědčovacího diskurzu.

Důležitý je i pro interaktivní argumentaci, kde je text konstruován explicitně a součinně alespoň dvěma řečníky. V podstatě účastníci dialogů argumentují a ukazují své schopnosti v debatě, v níž dokáží zaujmout kritický pohled na věc, kde se střetávají jejich názory, vznášejí námitky a vyvracejí se tvrzení. V dialogu množství názorů nevede k odmítnutí postoje oponenta, ale k toleranci a různým pohledům na věc. (Vian Herrero 2001)

Účastníci dialogu zaujímají určitou strategii ke sdělování svých myšlenek, žádosti o informaci nebo rady. Dávají najevo svůj záměr a cíl, pro který si volí vhodné jazykové a argumentační prostředky. „En la argumentación dialógica se unen retórica y dialéctica y el diálogo compromete a unos participantes a hacerlos proponentes y oponentes a una tesis, o a hacer progresar un discurso y revalidar periódicamente sus fórmulas, con el consentimiento o con el desacuerdo, en cada fase del proceso de inferencia.“¹²

Dialog, na rozdíl od běžné konverzace nebo jednání, ze kterého vyplývá rozpor mezi dvěma stranami, usiluje o kompromis. Dialog je založen na vzájemném přístupu k pravdivostní hodnotě teze nebo prohlášení a usiluje o nalezení konsensu. „los personajes A y B, en un diálogo, comunican, interactúan, intentan decir cosas con el fin de que el otro, B o A, que es un destinatario física e intelectualmente distinto, las admita, y ambos lo hacen en función de lo que saben del compañero y para obtener su adhesión o su rechazo explícitos. La lengua de un diálogo se crea para ser dirigida a alguien, y el destinatario está inscrito por tanto en el discurso del emisor explícitamente (y a veces implícitamente), porque el emisor tiene siempre en cuenta la imagen que se ha construido de su destinatario, las competencias que le concede (para escoger

¹² VIAN HERRERO, Ana. Interlocución y estructura de la argumentación en el diálogo: algunos caminos para una poética del género. *Criticón*, N° 81-82, 2001, s. 169.

un término, para tal estrategia argumentativa, tal formulación en supuestos, no en presuposiciones).“¹³

A. Mikulová zmiňuje ve své práci tzv. sokratovský dialog, který probíhá formou rozhovoru mezi dvěma nebo i více účastníky, v tomto antickém pojetí dialogu jeden z nich zaujímá roli učitele (v tomto případě Sókratés), ostatní působí jako jeho žáci, nicméně tito žáci se zde aktivně zapojují do dialogu a nepřijímají tak pouze jen pravdy, které jim učitel předkládá. Jejich otázky mají stejně důležitou hodnotu jako ty, které předkládá Sókratés neboli učitel. Autorka dodává, že „dialog neznamena pouhé sdělení určitých myšlenek formou otázek a odpovědí, nýbrž povytce aktivní, mnohvrstevnaté a dialekticky uspořádané pojednání o dané problematice, které bychom mohly srovnat řekněme s vedením důkazu v exaktních vědách.“¹⁴

Nahlížíme-li na toto pojetí dialogu ve smyslu výměny názorů k určitému, již známému tématu, dialog by dle autorky měl začínat tzv. učitel neboli diskutující, který vede diskuzi s jasnou představou o tom, co má být předmětem daného rozhovoru.

Dále by se řečník měl velmi dobře seznámit se skutečnostmi, o kterých vede daný dialog, tzn. měl by velmi dobře znát informace týkající se daného tématu, aby mohl popřípadě diskuzi řídit a diskuze byla přínosná pro všechny její účastníky, jelikož právě tento řečník upřesňuje debatu a vede ji k nějakému závěru.

V rámci diskuze, ve které se rozvíjejí samostatné myšlenkové procesy, se dialog pro jeho účastníky (dle Mikulové) stává zdrojem nových informací a zároveň jim slouží i jako argumentační výcvik nebo jazykový trénink. Důležitou roli zde hraje i etický rozměr mezi diskutujícími, neboť v diskuzi se utváří i postoj diskutujícího k jeho komunikačnímu partnerovi. S tím je spojena i tolerance nebo schopnost vzájemné úcty a snaha ocenit např. opačný názor oponenta, z tohoto důvodu diskuze plní i výchovnou funkci.

Termín dialog neboli rozhovor se dle M. Jelínka skládá „ze dvou nebo více promluv a nic na věci nemění, že tyto dialogické promluvy obyčejně spolu obsahově a dokonce i syntakticky souvisí. Promluva vzniká v dialogu každým střídáním mluvní aktivity jeho účastníku, ale není třeba považovat za dvě promluvy takový jazykový projev, který byl přerušen intervencí druhého účastníka dialogu a nemění ani sémantickou linii, ani syntaktickou strukturu.“¹⁵

¹³ VIAN HERRERO, Ana. Interlocución y estructura de la argumentación en el diálogo: algunos caminos para una poética del género. *Crítico*, N° 81-82, 2001, s. 172-173.

¹⁴ JELÍNEK, Milan a Blažena ŠVANDOVÁ. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 186.

¹⁵ Ibid., s. 230.

Jazyk slouží ke sdílení a výměně informací, v procesu komunikace si vyměňují sdělení mluvčí a adresát nebo řečník a posluchač a navzájem se také ovlivňují. Existují různé způsoby dialogu, jak jsem se již zmínila, dialog je odlišný od běžné komunikace: jde o argumentaci, v níž dochází ke střídání mluvních aktů a výměně přesvědčení a názorů. „Además, el proceso argumentativo modifica, y no es imposible que incluso invierta, las desigualdades impuestas por las características contextuales de la interacción.“¹⁶

Diskutovat znamená také sdílet určité společné hodnoty a jistá pravidla, bez kterých se diskuze nemůže uskutečnit. „Es decir, en todo diálogo rige un principio de cooperación, el mismo que según H. P. Grice regula toda conversación. Dos locutores colaboran desde el momento en que saben que sus turnos de palabra son alternantes, reversibles y recíprocos, y que el uno precisa de la palabra del otro para dar sentido a la suya propia.“¹⁷

A. Vian Herrero tvrdí, že argument tvoří řetězec po sobě jdoucích výroků, založených na nějakém tvrzení, a pokud máme jednu větu řečenou v různých okamžicích, v tom případě z pragmatického hlediska nejsou totožné, protože stejný argument vyskytující se ve dvou různých situacích mění svůj význam. Porozumět mluvčímu znamená znát jeho záměr a předpokládat, k jakému závěru se diskurz bude ubírat. Konstruktivní dialog vždy znamená výměnu argumentů a protiargumentů za účelem dosažení nějakého cíle, např. společného postoje, objasnění problému, nalezení pravdy nebo prohloubení rozporu. K udržení dialogu nestačí mít dva diskutující, ale musí mezi nimi existovat zájem o kompromis při výměně názorů. Lze říci, že dialog je vzájemný, když se na něm aktivně podílí jak mluvčí, tak i posluchač. Základním účelem mluvčího je formulovat výpověď tak, aby fungovala efektivně jako komunikativní akt s ohledem na charakteristiku publika a situace.

Jazyk je prostředkem mezilidské komunikace a dle L. Carrillo Guerrera se argumentační rozměr nachází v interakčních vlastnostech nebo v dialogu, které má každý komunikační akt. „El uso de la lengua, su proceso (el discurso) y su producto (el texto), tiene, ante todo, una naturaleza argumentativa. La cual, entendemos, que se realiza mediante: una negociación retórica del significado, una lógica construcción de la realidad y una dinámica argumentativa en la producción y recepción textual.“¹⁸

¹⁶ VIAN HERRERO, Ana. Interlocución y estructura de la argumentación en el diálogo: algunos caminos para una poética del género. *Criticón*, N° 81-82, 2001, s. 168.

¹⁷ Ibid s. 167.

¹⁸ CARRILLO GUERRERO, Lázaro. Argumentación y argumento. *Signa: Revista de la Asociación Española de Semiótica*, N° 16, 2007, s. 294.

Dialog nemusí být uzavřenou situací, ale konstrukcí, ve které se střetávají názory jejich účastníků, a která by měla nakonec dospět k nějakému závěru, protože jeho struktura předpokládá jistá pravidla např. orientace argumentů stejným směrem nebo to, že otázka vyžaduje odpověď atd. V rámci dialogu je potřebné sdílet společný cíl a úsilí, aby bylo možné porozumět si.

2.4. Teorie argumentace v jazyce

Anscombre-ducrotovská teorie přináší zcela nový pohled na chápání jazyka. Charakteristikou jejich teorie a shrnutím úvah, které tito autoři prezentují ve své práci, se podrobněji budu zabývat v této kapitole. Obsahem této kapitoly je i význam užití konektorů/pragmatických markátorů v argumentaci.

J.-C. Anscombre a O. Ducrot se ve svých úvahách zaměřují na oblast studia lingvistiky, která zahrnuje jak sémantickou, tak pragmatickou rovinu. Dle O. Ducrota je pragmatika součástí jazykového kódu, zkoumá, jak daná promluva zavazuje nebo omezuje své účastníky.

Důležitou součástí jejich teorie jsou větné složky označované jako konektory: význam (*signification*) jako množina sémantických návodů řídí smysl (*sens*) výpovědí, ve kterých se konektory vyskytují a jejichž pomocí lze vyjádřit subjektivní postoj mluvčího v dané promluvě. Význam (*signification*) situují na úroveň věty, avšak v tomto smyslu větě nepřičítají pravdivostní hodnotu. Též se vzdalují od „reprezentacionalistického“ pohledu na jazyk, jenž stanovuje jako základní funkci jazyka zobrazení reality (podle této teorie ve výpovědi slova slouží pouze k zobrazení nebo popisu reality). Naproti tomu Anscombre a Ducrot upřednostňují ve své hypotéze subjektivní pohled.

Argumentace v přirozeném jazyce rovněž spojuje logiku a rétoriku na těchto poznatcích se zakládá a zabývá se jimi v podrobnější analýze teorie argumentace. Z historického hlediska ve Spojených státech v osmdesátých letech výrazně posiluje studium argumentace v jazyce a obecně teorie argumentace. Nový pohled na tuto oblast přináší pragmatický přístup argumentace, inspirovaný teorií řečových aktů Austina a Searleho, v návaznosti na konverzační teorii Grice, které zkoumají použití výroků a argumentů v jejich kontextu.

Od osmdesátých let se tak nejprve ve Spojených státech a poté v několika evropských zemích rozšířilo lingvistické studium dialogu, rozhovoru nebo slovní komunikace. O. Ducrot a J.-C. Anscombre se ve svých dílech zabývají jazykovými prostředky, kterými disponuje řečník pro vedení svého projevu v diskurzu a pro dosažení určitých augmentativních záměrů.

Francouzský lingvista a filozof Oswald Ducrot je spolu s J.-C. Anscombrem autorem publikace zabývající se teorií argumentace v jazyce (*L'argumentation dans la langue*, 1983). Jedná se o teorii, která se řadí pod sémantiku a zkoumá, jak jednotlivé jazykové prvky ovlivňují svým významem diskurz. Anscombre a Ducrot soudí, že se neargumentuje jazykem (tím, co jazyk představuje) nýbrž v jazyce (tím, co jazyk říká). Základní myšlenka této teorie je, že cílem

jazyka je argumentace. Tvrdí, že argumentace není závislá na faktuálním stavu sdělení, ale spočívá v jazykové podobě těchto sdělení, protože každý jazykový prvek obsahuje sám v sobě určitou argumentaci. J. Portolés o teorii argumentace říká: „En ella estudian la forma en la que enunciados condicionan por su significado la continuación del discurso. Tradicionalmente, cuando se atendía a estos problemas se tenían en cuenta los hechos representados por la lengua y no la lengua en sí.“¹⁹

A. Briz se zabývá funkcí konektorů v argumentaci a dodává: „La argumentación es una actividad social, intelectual y verbal que sirve para justificar o refutar una opinión, y consiste en una constelación de enunciados que sirven a tal fin.“²⁰ Argumentace může být nástrojem k dialogu i v té nejobyčejnější konverzaci, dokonce i v monologických jednotkách. Sdělení v rámci diskurzu má nějaký záměr a zároveň mluvčí reagují na jisté sdělení, tedy argumentují. Argumentace spočívá ve vztahu mezi jedním nebo více argumenty a závěrem. Briz (1993) odkazuje na Van Dijka, podle nějž by argumenty představovaly typ textové nadstavby, schopné prezentovat organizaci textu jako celek.

Jean-Claude Anscombre a Oswald Ducrot (1994) ve své teorii používají pojem *topos* (plurál *topoi*), míní, že výpověď nese určitý argumentační význam. K jeho určení vycházejí z myšlenek Aristotela, který s pojmem (*topos*) pracuje ve svém díle *Rétorika*. V knize se Aristotelés zabývá argumentací řečníka, která by měla být přesvědčivá a měl by se do ní promítnout etický postoj řečníka vzhledem k obsahu a k posluchačům. *Topoi* zde Aristotelés užívá jako termín pro tzv. „místa“ která jsou účelně uspořádaná pro potřeby řečníka při užití důkazních prostředků (Jelínek, Švandová 1999). Teorie v podstatě tvrdí, že slova v sobě neskrývají pouze objekty, ale schémata možných scénářů. Odkazuje tak k dynamické povaze jazyka.

Široký pojem *topos*, nezahrnuje pouze Aristotelovu rétoriku a řečnictví, ale má též více interpretací v literární vědě. Ve své práci se proto budu pouze soustředit na koncept argumentace v diskurzu (Anscombre, Ducrot 1994). Pro vysvětlení použiji model skládající se ze segmentů A a C, z nichž A představuje daný argument, který odůvodňuje druhý segment C tedy závěr. V tomto pojetí se nachází ještě další prvek, jenž slouží jako „garant“ argumentačního řetězce pro krok z A k C, tzv. obecné hledisko dané argumentace nazývané *topos*. V tomto pojetí tedy slouží jako prostředek k dovedení argumentu k závěru. *Topos* lze

¹⁹ PORTOLÉS, José. *Marcadores del discurso*. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998, s. 87.

²⁰ BRIZ, Antonio. Los conectores pragmáticos en español coloquial (I): su papel argumentativo. *Contextos*, XI, 21-22, 1993, s. 162.

definovat jako pravidlo pro spojování významu slov a jejich zařazení, které by pomocí argumentu vedlo k vyvozování závěrů, které přesvědčí posluchače k určitému stanovisku.

Teorie argumentace je teorií strukturalistickou neboť „podle autorů teorie je argumentace segmentem A pro segment C nezávislá na faktuálních okolnostech. Jinými slovy augmentativní orientace těchto segmentů je dána přímo jejich jazykovou strukturou, aniž by bylo nutné brát v úvahu jejich referenci a identifikovat konkrétní faktuální stav věci v konkrétní situaci.“²¹ Argumentativní orientace výpovědi může podporovat jedno tvrzení nebo jiné nepřipouštět.

Konektor je chápán jako soubor interpretačních instrukcí, jejichž pomocí autor strukturuje text s ohledem na příjemce, který dané sdělení následně dekoduje. J. Portolés dodává: „Estos elementos ya no se conciben como meros nexos que coordinan o conectan unas oraciones o unas proposiciones con otras, sino como unidades cuya significación está formada por una serie de instrucciones que hace comprender de un modo determinado la relación semántica entre los miembros conectados.“²²

O. Pešek znázorňuje fungování konektoru pomocí této formule: „ $P \text{ Conn } Q$, kde P představuje výpověď pravostrannou, Q výpověď levostrannou připojenou konektorem Conn k výpovědi pravostranné.“²³ Výpověď může být argumentativně orientovaná ve dvou formách výpovědi *antiorientados*²⁴, jejichž závěr je opačný k závěru vyplývajícímu z předchozí výpovědi, představují tedy protiargument (např. pomocí markátoru *sin embargo*). Pokud budeme vycházet z předchozí formule, náš model bude vypadat takto: Q je protiargumentem k P z toho usuzujeme, že P a Q jsou důvody, jež mají adresáta přivést k opačným závěrům. Druhým typem jsou výpovědi *coorientados*²⁵, kde druhá výpověď je argumentem pro první (např. *además*). Může též vyjádřit následně: Q je argumentem pro P , značí, že výpovědní jednotka Q má přivést adresáta k závěru P .

L. Cortés Rodríguez (2002) zaujímá stanovisko, kde výpovědi jsou tvořeny tzv. diskurzivními akty, tedy nejmenšími jednotkami komunikace, „existen en el interior del enunciado como bloques lingüísticos que contraen unos vínculos de tipo lógico-semántico y

²¹ PEŠEK, Ondřej. *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2011, s. 64.

²² PORTOLÉS, José. La teoría de la argumentación en la lengua y los marcadores del discurso. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolio Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 72.

²³ Ibid., s. 45.

²⁴ MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia, PORTOLÉS LÁZARO, José. Los marcadores del discurso. In: I. Bosque; V. Demonte. (ed). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 4074.

²⁵ Ibid., s. 4074.

que originan una trabazón mayor entre sus componentes.²⁶ Pokud tento diskurzivní akt funguje ve spojení s dalšími výroky, lze jej nazvat hierarchickým, ale musí existovat fragment schopný vstoupit do vztahu diskurzivní závislosti a vykonávat tak interaktivní diskurzivní funkci.

Naproti tomu existují lineární, které jsou na stejné diskurzivní úrovni, proto spojení mezi nimi neomezuje inferenci, pouze naznačuje místo, které zaujímá diskurzivní akt ve výpovědi. Autor dodává: „La relación establecida por *pero* implica restricción inferencial al ser las unidades enlazadas, unidades mínimas comunicativas integradas funcionalmente en una unidad superior mononuclear; en cambio, *además* introduce un acto cuya integración en el enunciado no supone inferencia alguna con la parte restante, sino que es una integración meramente lineal.“²⁷

V návaznosti C. Fuentes (2007) rozlišuje dvě argumentativní struktury, *simples* a *complejas*. První struktura představuje: argument a z něj vyplývající závěr, které lze ještě rozšířit, pokud to vyžadují podmínky argumentace, o různé argumenty ve prospěch vyplývajícího závěru nebo proti. Druhá struktura se stejným schématem, ve kterém argument zároveň může postupně tvořit argumentační řetězec stejného typu. Poté můžeme pozorovat rekurzivní subordinaci navázaných argumentů, tedy větší jazykové jednotky mohou zastávat funkci těch menších.

2.4.1. Teorie topoi

Jean-Claude Anscombre a Oswald Ducrot sjednocují v teorii argumentace v jazyce dvě teorie: polyfonní a teorii argumentace, která je také známá jako teorie *topoi*.

J.-C. Anscombre a O. Ducrot (1994) předkládají hypotézu, že komunikovat znamená vytvářet topický obraz světa, což je základní myšlenkou teorie *topoi*, podle nich *topos* má tři základní charakteristiky:

Za prvé jedná se o obecné tvrzení, které je součástí sdílených předpokladů v rámci jazykového společenství a propojuje argument se závěrem, společnost tedy může sdílet i odlišný *topos*. „No se considera el *topos* como una aportación, sino como un soporte del

²⁶ CORTÉS RODRÍGUEZ, Luis María. Las unidades del discurso oral. *Boletín de Lingüística*, núm. 17, 2002, s. 16.

²⁷ Ibid., s. 20.

discurso argumentativo, de ahí que el *topos* tenga muchos puntos comunes con el presupuesto.²⁸

Dále se jedná o obecnost principu *topos* jež je možné uplatnit ve více podobných výpovědních/enunciačních situacích. Poslední povaha je graduální, která předpokládá argumentační návaznost výpovědí, viz příklad:

„Hace calor. ¡Vamos a la playa!“²⁹

Topoi zde fungují jako garant, jehož obsah je dán mluvčím až v diskurzu a který umožňuje přechod argumentu k množině závěrů. Závěr je založen na sdíleném společném přesvědčení. Argumentační návaznost výpovědí předpokládá, že tyto dva predikáty jsou jistým způsobem navzájem spojeny. *Topos*, jenž je základem tohoto argumentu z příkladu, dle kterého z důvodu, že je teplo, je příhodné jít na pláž, potvrzuje, že mezi těmito predikáty existuje graduální vztah.

Teorie *topos* má své kořeny v oblasti sémantiky, a proto můžeme pozorovat v argumentačních řetězcích, že nejen závěr může předurčovat argument, ale i naopak argument může určit závěr. V tomto smyslu Ducrot dodává, že význam části diskurzu spočívá v jeho orientaci. Tímto způsobem řetězec argumentů vytváří obraz řečníka, jehož záměrem není přesvědčit, ale *topos* na kterém mluvčí staví svojí argumentaci, může být v konkrétním dialogu zpochybněn nebo odmítnut. V této nové fázi teorie argumentace Ducrot tvrdí, že abychom našli význam, musíme hledat závěr a *topos*.

Jinými slovy, autoři v této teorii pracují s pojmem argumentační potenciál výpovědi, ale jeho definici odvíjí od *topos*, jež zde představuje sdílený, obecný a graduální argumentační princip. Na druhou stranu Anscombre a Ducrot staví argumentace na stejné úrovni výpovědi. „Každá výpověď má určitý argumentační potencionál, který lze chápat jako možnosti navázání na tuto výpověď v rámci ideálního diskurzu – informace o tom, jaká navázání určitá výpověď připouští, jsou integrální součástí její sémantiky. Každá výpověď je v tomto smyslu argumentem pro určitou množinu závěrů.“³⁰

V závěrečné části své studie autoři popisují, jak slova (lexikální jednotky), zejména podstatná jména a slovesa, ale také adjektiva, příslovce a spojky tvoří součást *topoi* a spolu

²⁸ DUCROT, Oswald a Jean-Claude ANSCOMBRE. *La Argumentación en la lengua*. Madrid: Gredos, 1994, s. 218.

²⁹ Ibid., s. 218.

³⁰ PEŠEK, Ondřej. *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2011, s. 24.

topickými formami, s nimiž se *topos* uplatňuje, získávají určitou míru gradace. V teorii argumentace v jazyce se snaží Anscombre a Ducrot zjistit, zda *topoi* používané v diskurzu jsou pouze ty, které jsou vnitřně spojeny s lexikálním významem slova, nebo zda jsou *topoi* chápány jako vnější součást diskurzu. C. Fuentes Rodríguez dodává: „El topos, relación argumentativa o ley de paso, es la conexión entre dos hechos o conceptos, que la comunidad ha socializado y que permite la relación entre los argumentos para llegar a una conclusión.“³¹

Všeobecně můžeme tedy shrnout *topoi* jako obecné a společensky platné principy, které fungují jako tzv. garanti diskurzivní návaznosti mezi jednotlivými sděleními nebo diskurzivními segmenty: pokud z výpovědi V_1 můžeme vyvodit závěr výpovědi V_2 , stane se tak díky zásahu třetího prvku *topos*, který umožňuje vytvořit spojení mezi těmito dvěma sděleními. Jedná se o argumenty založené na společném *topoi* a diskurzu. Autoři teorie podobně míní, že argumentační smysl výpovědi je vnímán ze sémantického obsahu a z výstavby vět. Proto je význam (*signification*) tvořen sadou instrukcí, které vytvářejí smysl (*sens*).

2.4.2. Polyfonní teorie

Své předchozí myšlenky O. Ducrot rozvíjí v teorii polyfonie, vycházející z předpokladu, že většinu výpovědí/promluv tvoří dialog. Počátky této teorie můžeme najít v díle M. Bachtina, kterou se O. Ducrot inspiroval k vysvětlení fungování jazykových struktur. „Bachtin ukazuje, že každý diskurz je dialogický, vždy je reakcí na diskurzy jiné. Text pak v sobě nese stopy těch odkazů. V Bachtinově pojetí je polyfonie spíše pojmem literárněvědným, aplikovaným na úrovni analýzy diskurzu.“³²

O. Ducrot ve svých hypotézách tvrdí, že promluvu nemusí tvořit pouze jeden mluvčí, ale do každého řečového aktu můžeme umístit tři druhy postav: empirický subjekt (*sujeto empírico*) – reálný mluvčí výpovědi, mluvčí (*locutor*) – autor výpovědi a enunciatör (*enunciador*³³). Autor se tak snaží říci, že výpovědi nemusí mít za všech okolností stejného

³¹ FUENTES RODRÍGUEZ, Catalina a Esperanza R ALCAIDE LARA. La Argumentación Lingüística Y Sus Medios De Expresión. Madrid: Arco/Libros, 2007, s. 36.

³² PEŠEK, Ondřej. *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2011, s. 69.

³³ Pro výraz *enunciador* (Zorraquino, Montolio 1988) jsem použila český protějšek enunciatör z francouzského *énonciateur* (Pešek 2011).

mluvčího. Názorným příkladem je následující ukázka s použitím pragmatického makátoru *ahora bien*, který se zřídka objevuje v dialogu, ale v následné reakci (rodiče mluví k dítěti) jej lze užít:

A: Hemos decidido dejarte ir de acampada con tus amigos

B: *Ahora bien*, primero tendrás que aprobar todos los exámenes.³⁴

Přesto že se v příkladu setkáváme se dvěma empirickými subjekty, z lingvistického hlediska se chovají jako jeden mluvčí. Pro teorii argumentace je z Ducrotova hlediska významnější rozdíl mezi mluvčím a enunciátorem. Enunciátor ve výpovědi vyjadřuje své názory a postoje, a mluvčí se s těmito názory pomocí jazykových prostředků může ztotožnit nebo je odmítnout. Ducrot poukazuje na odlišnost názorů dvou různých enunciátorů ve výpovědi, na negativních výrocích následně prokazuje funkci teorie polyfonie. Negativní výpověď je tak chápána jako dialog mezi dvěma enunciátory, kteří si navzájem odporují. Jeden z enunciátorů v ní zaujímá pozitivní stanovisko a druhý negativní. Mluvčí se následně ve své výpovědi ztotožňuje s tím negativním.

³⁴ PORTOLÉS, José. La teoría de la argumentación en la lengua y los marcadores del discurso. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolio Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 90.

3. ZÁKLADNÍ TYPOLOGIE PRAGMATICKÝCH MARKÁTORŮ A JEJICH FUNKČNÍ CHARAKTERISTIKA

Pragmatické markátory jsme si již částečně charakterizovali v předešlé kapitole. Jejich studiem se zabývá mnoho autorů a lingvistů, což vede k variantnosti možných pojmenování těchto prvků.

Terminologie používaná k označení těchto jazykových prvků se také přizpůsobuje teoretickému hledisku, které zaujímá určitý lingvista či autor zabývající se jejich studiem, ať už se jedná o oblast textové lingvistiky nebo teorie argumentace. Někteří autoři preferují neutrální pojem markátor, omezují tak konektor pouze na určitý druh pragmatických markátorů, které spojují sémanticky-pragmatickým způsobem jednotku diskurzu s jiným sdělením nebo je dávají do kontextu: jedná se např. o jednotky: *además*, *por tanto* nebo *sin embargo*. Shodné označení názvosloví *marcadores discursivos* můžeme nalézt v těchto pracích: Schiffrin, 1987; Martín Zorraquino a Portolés Lázaro, 1999; Martín Zorraquino a Montolío Durán, 1998; Fraser, 1996, Wilson, 1994.³⁵

Přes terminologickou rozmanitost je v současné době preferován obecný výraz markátor (*discourse markers*), termín používaný ve Spojených státech, zavedený Labovem a Fanshelem. Rozsah markátorů později rozšiřuje D. Schiffrin a zahrnuje do nich slovní a neverbální prvky: „I define markers at a more theoretical level as members of a functional class of verbal (and non verbal) devices which provide contextual coordinates for ongoing talk (Schiffrin 1987b, 41).“³⁶ D. Schiffrin poukazuje i na další funkci markerů, sekvenčně závislých prvků³⁷, které explicitně spojují textové segmenty, výpovědi nebo sekvence výpovědí, mezi nimiž vytváří různé typy sémantických vztahů.

Martín Zorraquino a Portolés Lázaro (1999) v rámci této koncepce komunikace dodávají, že pokud můžeme pomocí konektoru vyvodit závěr, znamená to, že inferenční procesy nejsou závislé na jazykové formě diskursu, ale na kontextu, do kterého konektory situují výpověď. „Las 'inferencias' constituyen procesos de razonamiento y, para que se produzca este proceso

³⁵ Další příklady odkazů na daný pojem a přehled bibliografie zmiňuje ve své práci J. Portolés (1998): *enlace extraoracionales* (Gili Gaya, 1961; Fuentes, 1987; Perona, 2000), *conectores* (Martínez, 1997; Pons, 1998), *conectores extraoracionales* (Cortés, 1991), *conectores argumentativos* (Portolés, 1989), *conectores discursivos* (Montolío, 1992), *conectores pragmáticos* (Briz, 1993a, 1993b a 1994).

³⁶ PONS BORDERÍA, Salvador. *Conexión y conectores. Estudio de su relación en el registro informal de la lengua*. Anejo XXVII de la revista Cuadernos de Filología. Valencia: Universitat de Valencia, 1998, s. 22.

³⁷ SCHIFFRIN, Deborah. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987, s. 31.

inferencial, además de lo dicho, se ha de tener en cuenta el contexto de los participantes en la conversación. Dicho 'contexto', es siempre mental y está formado por las creencias que residen en la memoria, pero también por aquellas que se derivan de la percepción inmediata de la situación o, simplemente, de lo que se ha dicho antes.“ Význam zasazení markátoru do správného kontextu ilustruje autor na následujícím příkladu, kde je možné nahradit adverbia *por tanto* za *en consecuencia*, aniž by došlo ke změnám významu:

a) Se ha ido la luz. *Por tanto*, la televisión no marcha.

b) Se ha ido la luz. *En consecuencia*, la televisión no marcha.³⁸

Por tanto uvádí výpověď, ve které se nachází, jako důsledek vyplývající z předchozí části diskurzu. Důsledkový poměr mezi argumentem a závěrem, který určuje *por tanto*, obvykle umožňuje inverzi členů, které propojuje. Naopak *en consecuencia* toto převrácení nepodporuje, jelikož představuje výsledek stavu, vyplývající z předchozího členu.

Ve studii týkající se oboru textová gramatika S. Gili Gaya, jenž se jako jeden z prvních věnoval popisu pragmatických markátorů, tyto prvky pojmenoval *enlaces extraoracionales*. Přisuzuje jim následující gramatické vlastnosti: z hlediska modality vyjadřují postoj nebo záměr mluvčího, z morfologického hlediska se jedná o neohebné jednotky, řadíme k nim např. adverbia typu *sin embargo*, *no obstante*. Často se uvádí, že markátory mají vysoký stupeň gramatikalizace. Proces gramatikalizace znamená vyčlenění se z původní kategorie slovních druhů a ztrátu konceptuálního významu za účelem získání nového, procesuálního. Markátory *bueno*, *claro* vycházejí z adjektiv, *hombre* ze jmen, *entonces*, *bien*, *así* z adverbii, *en cambio*, *por consiguiente*, *en fin* z předložkového syntagma. S tím souvisí jejich invariabilita, kterou se odlišují od ostatních syntagmatických jednotek, které flexi umožňují. Pragmatické markátory se tradičně řadí do skupiny částic, mezi něž patří adverbia předložky, spojky a citoslovce, tedy neohebné slovní druhy, současně nepřipouští další specifikaci nebo vložení komplementu (např. pragmatický markátor *por consiguiente*, řadící se mezi adverbia, je ustálené slovní spojení, na rozdíl od syntagmatu *por este motivo*).

Z hlediska jejich funkce v syntaxi jsou prostředkem pro vyjádření mezivýpovědních a vnitřně výpovědních vztahů, některé zastávají funkci spojek (*pero*), předložek (*hasta*), citoslovcí (*¡ah!*), příslovečných vazeb (*por tanto*), jiné zase na sebe berou vlastnosti jak spojek, tak adverbii (*pues*), z tohoto důvodu představují prvky heterogenní povahy. Pozičně představují marginální jednotky, což znamená, že jsou umístěny na okraji výpovědi, tedy nejsou

³⁸ PORTOLÉS, José. *Marcadores del discurso*. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998, s. 80.

syntakticky závislé na jiných prvcích ve větě a z toho plyne, že také zauímají různé pozice ve větě, mohou se vyskytovat na začátku, uprostřed nebo na konci věty a zpravidla bývají oddělené čárkou. Dají se kombinovat s jinými částmi diskurzu (*así pues, pues bien*). Nejsou součástí propozičního obsahu výpovědi, ve větné struktuře působí jako zdůrazňovací prvek, vzhledem k jejich mimovětnému postavení ve výpovědi nefungují (na rozdíl od adverbíí, která plní funkci příslovečného určení) jako rozvíjející člen.

Naproti tomu vykazují různé pragmatické hodnoty, zejména postoj mluvčího, nebo naznačují vztah mezi mluvčím a posluchačem vzhledem k informaci vytvářející se v komunikaci. Nicméně nepodporují koordinační postavení (výjimkou jsou adverbíální markátory *sin embargo*, které se mohou koordinovat se syntagmaty), oproti tomu se mohou vyskytovat v yuxtapozici. Mluvčí tak může s velkou volností řadit více markátorů za sebou (jedná se např. o adverbia nebo gramatikalizované citoslovce): *Mira, oye, desde luego*, *salimos ilesos, afortunadamente*. Výjimkou je markátor *ahora bien*, jedná-li se o subordinační postavení, měl by se vyskytovat na začátku výpovědi, nemůže mu předcházet žádná jiná diskurzivní částice.

Obecně se markátory považují za prvky polyfunkčního charakteru, obvykle mají více než jednu funkci. M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán (2008) poukázaly na skutečnost, že výklad významu některých markátorů je spojen s postavením, které zauímají ve výpovědi, znalostí kontextu, ke kterému odkazují, a samozřejmě, významnou úlohu představují suprasegmentální rysy, které jsou pro ně typické (mezi ně patří zejména intonace, délka slabiky, rozsah pauz, důraz atd.). Pro úplnost, je dobré zmínit, že pragmatické markátory se nemohou negovat.

V sémantické rovině se podílejí také na významu, jelikož jsou to právě jazykové jednotky, které svým významem určují diskurzivní dynamiku. J. Portolés (1998) rozlišuje dva druhy významu: první nazývá konceptuální (*conceptual*), vycházející z propozičního obsahu výpovědi, a druhý procesuální (*de procesamiento*): E. Montolío Durán (2008) tento význam pojmenovává *computacional*, založený na aktuální komunikační funkci, tj. záměru či úmyslu mluvčího. Proto je nositelem pragmatického významu. Význam pragmatických markátorů je tedy dle J. Portolése procesuální. Dále pragmatické markátory též slouží k výstavbě textu, zajišťují jeho koherenci, mohou se vyskytovat v odlišném komunikačním projevu (např. v dialogu, výhradně v písemné formě nebo jako *muletillas*).

Z přístupu A. Brize pragmatické markátory jsou jazykové jednotky, které slouží k upevnění koherence v diskurzu: „no son sólo enlaces de conexión enunciativa, sino marcas de la estructura de la conversación, de la progresión coherente de la misma.“³⁹ *Conectores pragmáticos* fungují také na globální úrovni diskurzu jako prvek specifikující vztahy mezi jednotkami v procesu argumentace, jehož záměrem je vyvrácení určitého tvrzení. V tomto smyslu vychází z pojetí podle Anscombe a Ducrota, kde jsou tyto prvky, jako předmět zájmu teorie argumentace, nazývány *conectores argumentativos*. A. Briz říká, že *conector pragmático* je znakem hierarchicky uspořádané struktury uvnitř konverzace. Z ní například vyplývá, že konektor v diskurzivní jednotce *sin embargo ha suspendido* vyjadřuje subordinační závislost vzhledem k přípustkovému argumentačnímu aktu *Eugenio ha estudiado muchísimo*.⁴⁰

Dle A. Brize argumentativní konektor *pero* funguje jako prostředek ke spojování výpovědí, formou monologu nebo výměny názorů v rámci dialogu. V monologu slouží k redukci sémantického obsahu, a tím dosažení kondenzace, nebo vyjadřuje opozici k předešlé výpovědi. Následně v dialogu je konektor chápán jako prostředek pro vyjádření nesouhlasu nebo vyvrácení výpovědi. Briz (2008) v rámci studie markátorů odkazuje na jednotky, které nazývá metadiskurzivní konektory, sloužící mluvčímu k zajištění pořadí a uspořádání diskurzu. „El conector pragmático se presenta como articulador frástico y transfrástico al mismo tiempo. Y en este sentido su papel se vincula predominantemente a la organización de la actividad discursiva como marcador metadiscursivo o la actividad argumentativa como conector argumentativo. En concreto, en su función argumentativa, tiene la propiedad funcional de marcar actos argumentativos, monológicos y/o dialógicos, con unas consecuencias conversacionales determinadas y diferentes en cada caso.“⁴¹

Základní kritérium pro definici pragmatických markátorů (*marcadores del discurso*) spočívá v samotné v pragmatice. Pragmatika je disciplína, která zkoumá užívání jazyka v komunikaci, tj. podmínky užití konkrétních výroků pronesených konkrétními řečníky v konkrétních komunikačních situacích a jejich interpretaci adresáty. Zahrnuje extralingvistické faktory, které určují používání jazyka a právě na tyto faktory (mluvčí, adresát, komunikační záměr, kontext) nemohou odkazovat čistě gramatické studie. (Escandell Vidal 1993). Sperber a Wilson požívají následující definici: „la pragmática es la teoría de la interpretación de los enunciados, y

³⁹ BRIZ, Antonio a Antonio HIDALGO. Conectores pragmáticos y estructura de la conversación. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolio Durán. Los marcadores del discurso. Teoría y análisis. 2a. edición 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 123.

⁴⁰ Ibid., s. 138.

⁴¹ BRIZ, Antonio. Los conectores pragmáticos en español coloquial (I): su papel argumentativo. *Contextos*, XI, 21-22, 1993, s. 145.

destacan el papel fundamental de la inferencia en ese proceso de interpretación. Entender un enunciado tiene dos aspectos: por un lado, se descodifican los signos lingüísticos; por otro, se salta el escalón que va entre lo dicho y lo implicado, y esto no se hace mediante más descodificación sino mediante inferencias.”⁴² Inference je deduktivní proces, vycházející z určitých premis, které logicky vedou k nějakému závěru.

Z pragmatického hlediska nahlíží na *marcadores del discurso* E. Montolío Durán. Autorka vychází z teorie relevance Sperbera a Wilsona jako kognitivní teorie, která se snaží vysvětlit, jak účastníci komunikace interpretují informace, které dostávají. Podle této teorie, když zpracováváme informace, očekáváme, že komunikovaná informace je relevantní. Tato zásada relevantnosti je graduální: relevantnější je výpověď, u které je třeba vyvinout nižší úsilí při zpracování informace. S tím souvisí užití pragmatických markátorů, které usnadňují komunikaci, neboť omezují počet možných interpretací výpovědi. Díky principu relevance můžeme vyvodit nezbytné závěry, které předpokládá každý komunikativní akt.

Právě s procesy inference jsou spojeny pragmatické markátory: „los conectores se entienden como señales o pistas que el hablante utiliza a fin de dirigir cooperativamente el proceso interpretativo de su interlocutor.“⁴³ Teorie inference předpokládá, že mluvčí se neomezují na interpretaci informací, které jsou explicitně jazykově zakódovány, ale inference je založena na implicitní interpretaci, tedy na dedukci, ze které jsou patrné komunikační záměry mluvčího. S vyvozováním nedoslovného významu výpovědi, ve kterém dochází k porušení konverzačních maxim, avšak za dodržení principu kooperace souvisí pojem implikatura⁴⁴, který zavedl H. P. Grice. V podstatě tento pojem můžeme shrnout takto: mluvčí sděluje více, než explicitně říká.

V souvislosti s procesem inference nalezneme podobnou interpretaci v díle J. Portolése (1993). Abychom pochopili roli konektorů v jazyce, je nezbytné vzít v úvahu nový pohled autorů na pojetí komunikace jako kódovacího a dekodovacího procesu, ve kterém jazyk tvoří kód sdílený mluvčím a posluchačem. Nicméně toto pojetí není vnímáno všemi lingvisty stejně: vezmeme-li v úvahu pojetí H. P. Grice komunikace není výhradně proces kodifikace, ale hlavně inference. Mluvčí se snaží, aby jeho posluchač došel k určitému závěru na základě interakce a kontextu výpovědi. J. Portolés (1993) uvádí následující příklad: *Tengo frío*. Mluvčí se nesnaží, aby jeho posluchači pochopili jen tento výrok, ale také přání zavřít okno. Z tohoto přístupu dle

⁴² REYES, Graciela. *El abecedario de la pragmática*. 7^a edición. Madrid: Arco Libros, 2007, s. 55.

⁴³ MONTOLÍO DURÁN, E. La Teoría de la Relevancia y el estudio de los marcadores discursivos, In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edición 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 109.

⁴⁴ Více informací ke studii implikatur v souvislosti s pragmatickými markátory lze vyhledat v díle J. Portolése (1998).

autora můžeme tvrdit, že jednou z funkcí pragmatických markátorů je usnadnit vyvozování závěrů. Z díla J. Portolése můžeme konstatovat, že lingvista O. Ducrot dosáhl podobných závěrů jako Grice: „En su opinión, los enunciados orientan el discurso en una dirección determinada, favorecen la inferencia de unas conclusiones e impiden la de otras. Los conectores son los elementos lingüísticos que muestran con más evidencia este hecho.“⁴⁵

3.1. Klasifikace pragmatických markátorů

V přechozí části věnované charakteristice pragmatických markátorů jsem ukázala odlišné přístupy k definici jejich názvosloví. V této podkapitole se zaměřím na jejich klasifikaci, jejíž metoda je též pojmána odlišně. Pro účel mé práce nebudu analyzovat všechny tyto metody dělení pragmatických markátorů do skupin a podskupin, ale pouze se zaměřím na klasifikaci od J. Portolése⁴⁶, která je předmětem mé studie zacílené na kategorii *conectores contraargumentativos*. Pro jednodušší orientaci zahrnuji do této kapitoly klasifikaci ve formě tabulky (viz Tabulka 1). Na závěr ještě uvedu rozdělení dle B. Zavadila (2010).

Lingvisté Martín Zorraquino a Portolés (1999) prohlašují: „Los conectores son marcadores discursivos que vinculan semántica y pragmáticamente un miembro del discurso con otro miembro anterior o con una suposición contextual fácilmente accesible.“⁴⁷ Tito autoři klasifikují pragmatické markátory do pěti skupin, dle jejich funkce, kterou zastávají v diskurzu:

1. Estructuradores de la información: comentadores, ordenadores y digresores.

Z hlediska informačního uspořádání výpovědi, se jedná o markátory, které nemají argumentativní význam.

2. Conectores: aditivos, consecutivos, contraargumentativos.

Propojují různé diskuzní nebo textové jednotky a poukazují na typ sémantického vztahu, který mezi nimi existuje, fungují jako soubor instrukcí, které specifikují argumentační vztah výpovědí.

⁴⁵ PORTOLÉS, José. La distinción entre los conectores y otros marcadores del discurso en español. *Verba*, 20, 1993, s. 142.

⁴⁶ MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia, PORTOLÉS LÁZARO, José. Los marcadores del discurso. In: I. Bosque; V. Demonte. (ed). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 4081-4082.

⁴⁷ Ibid., s. 4081.

3. Reformuladores: explicativo, de rectificación, de distanciamiento, recapitulativos.

V diskurzu zastávají funkci jazykových jednotek používaných pro vhodnější, nové formulace toho, co již bylo řečeno předchozím členem.

4. Operadores argumentativos: de refuerzo argumentativo, de concreción.

Tyto markátory svým významem určují argumentační potenciál části diskurzu, aniž by tuto část spojovaly s předchozí.

5. Marcadores conversacionales: de modalidad epistémico, de modalidad deóntica, enfocadores de alteridad, metadiscursivos conversacionales.

Do této skupiny se zahrnují diskurzivní částice, které se nejčastěji objevují v konverzaci. Veškerý diskurz je v podstatě dialogový, avšak konverzace představuje zvláštní komunikační situaci se specifickými vlastnostmi, které upřednostňují přítomnost řady markátorů.

B. Zavadil rozděluje pragmatické markátory do skupin podle syntaktických útvarů, v nichž se vyskytují.

- 1) Markátory výpovědní

Modifikují a doplňují význam celé výpovědi, hlavně z hlediska psychických postojů původce výpovědi k jejímu obsahu, tj. z hlediska modality.

- 2) Markátory větné

Modifikují a doplňují význam predikátoru věty a s ním celé větné konstrukce.

- 3) Markátory členské

Modifikují a doplňují význam nepredikačních větných členů.⁴⁸

⁴⁸ ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. V Praze: Karolinum, 2010, s. 406.

1. Estructuradores de la información	COMENTADORES	<i>pues, pues bien, así las cosas</i>
	ORDENADORES	<i>en primer lugar/en segundo lugar, por una parte/por otra parte, de un lado/de otro lado</i>
	DIGRESORES	<i>por cierto, a todo esto, a propósito</i>
2. Conectores	ADITIVOS	<i>además, encima, aparte, incluso</i>
	CONSECUTIVOS	<i>por tanto, por consiguiente, por ende, en consecuencia, de ahí, entonces, pues, así, así pues</i>
	CONTRAARGUMENTATIVOS	<i>en cambio, por el contrario, por el contrario, antes bien, sin embargo, no obstante, con todo</i>
3. Reformuladores	EXPLICATIVOS	<i>o sea, es decir, esto es, a saber</i>
	de RECTIFICACIÓN	<i>mejor dicho, mejor aún, más bien</i>
	de DISTANCIAMIENTO	<i>en cualquier caso, en todo caso, de todos modos</i>
	RECAPITULATIVOS	<i>en suma, en conclusión en definitiva, en fin, al fin y al cabo</i>
4. Operadores argumentativos	de refuerzo ARGUMENTATIVO	<i>en realidad, en el fondo, de hecho</i>
	de CONCRECIÓN	<i>por ejemplo, en particular</i>
5. Marcadores conversacionales	de modalidad EPISTÉMICA	<i>claro, desde luego, por lo visto</i>
	de modalidad DEÓNTICA	<i>bueno, bien, vale</i>
	Enfocadores de la ALTERIDAD	<i>hombre, mira, oye</i>
	Metadiscursivos CONVERSACIONALES	<i>bueno, eh, este</i>

Tabulka 1

4. CHARAKTERISTIKA METODY

Předmětem této praktické části práce je kontrastivní analýza vybraných šesti výrazů, řadících se do skupiny odporovacích/kontra-argumentativních pragmatických markátorů. Nejprve definuji kategorii markátorů, do které analyzované výrazy patří. Následně se budu zabývat rozbořem jednotlivých markátorů z hlediska jejich charakteristiky získané z prací autorů J. Potolése, Martín Zorraquiano, M^a. A., slovníků (DRAE, DPDE) a odborné literatury (GDLE). Nejprve pro každý PM vyhledám překlad ve španělsko-českém slovníku (Dubský 1993), který bude sloužit jako pomůcka pro identifikaci českých ekvivalentů. Zároveň budu vycházet z výkladového slovníku DRAE, který použiji pro definici daného výrazu.

Pro svůj výzkum využívám zejména korpus InterCorp, jež přístupný přes rozhraní KonText. Korpus InterCorp je projekt realizovaný Českým národním korpusem, jedná se o paralelní korpus, dostupný v několika jazycích. Korpus umožňuje jejich srovnání s českým jazykem tzv. pivot: „česká verze textu (originál nebo překlad) je zarovnaná s jednou nebo více verzemi cizojazyčnými.“⁴⁹ Korpus je tvořen jádrem a kolekcemi. „Jádrem korpusu InterCorp jsou převážně beletristické texty s ručními korekturami zarovnání. Kolekce jsou texty získané ve více jazycích, zpracované a zarovnané automaticky. V konkordancích tedy může být více vět, které si navzájem neodpovídají.“⁵⁰ Na jeho tvorbě se podílejí pedagogové a studenti FF UK a spolupracovníci ÚČNK. Korpus je uživatelům dostupný zcela zdarma po předchozí registraci, ale není určen pro komerční účely. Slouží zejména jako zdroj dat pro různé výzkumné práce.

Pro účel své práce jsem si vytvořila subkorpus se španělskými originály o velikosti 12 225 707 pozic. Zdrojem mé analýzy byly pouze beletristické texty. Zároveň tento korpus využiji ke zkoumání českých ekvivalentů na španělsko-českém paralelním korpusu. Každý výraz analyzuji pomocí dotazu, který podrobněji popíši v části kapitoly s názvem: Korpusová analýza InterCorp. Pro přesnější vyhledávání a získání relevantních výsledků, jsem pro některé výrazy formulovala dotazy pomocí CQL.

V analýze nejprve uvedu celkový výskyt v korpusu a určím, jaké postavení ve větě daný výraz zaujímá. Poté si vytvořím dostatečně reprezentativní vzorek výskytů, ve kterém vyhledám překladové varianty zkoumaného výrazu. Výsledky z vybraného vzorku posléze budou uvedeny v tabulce pod analýzou daného výrazu. Jelikož je InterCorp paralelní korpus

⁴⁹ WIKI Český národní korpus: *Korpus InterCorp, Popis InterCorpu*. 2018.

⁵⁰ Ibid.

máme možnost zkoumat pro daný výraz i české překlady, z tohoto důvodu u každého výrazu uvedu příklad užití výrazu v originále a jeho český ekvivalent. Příklady jsou vyznačené kurzívou a části, které představují zkoumaný prvek, jsou tučně vyznačené.

Další část mé analýzy bude provedena v korpusu CORPES XXI, jedná se o španělský referenční korpus vytvořený RAE. Zahrnuje sbírku písemných a ústních textů ze Španělska, Ameriky, Filipín a Rovnickové Guiney od roku 2001. Je koncipován jako polootevřený korpus, předpokládá se, že se jeho obsah v nadcházejících letech bude zvětšovat o 25 milionů slovních forem za rok. Texty jsou v korpusu zastoupeny dle těchto parametrů: CORPES tvoří z 30% celkového počtu texty ze Španělska a 70% tvoří texty z Ameriky. Z toho 90% textů odpovídá písemné formě a 10% ústní. Zastoupení písemných materiálů je následující: 40% knihy, 40% periodika, internetový materiál 7,5% a jiné 2,5%. Nová verze korpusu od roku 2016 disponuje texty z 237 678 dokumentů, celkem zahrnuje až 225 milionů slovních forem. Výhodou korpusu je jeho velikost a vyrovnané žánrové zastoupení, pro uživatele je zdarma a nevyžaduje registraci. Nevýhodou je nemožnost zadat složitější typ dotazu.

Ve své analýze pracuji s aktuální beta verzí korpusu 0.83. Jednotlivé výrazy postupně analyzuji v korpusu, opět popíši dotaz vyhledávání u každého výrazu zvlášť v části týkající se analýzy v CORPES. Uvedu celkový počet výskytů, umístění ve větě a pro zajímavost též uvedu tematické zařazení a oblast, kde se nejvíce daný výraz vyskytuje. Tyto výsledky znázorním pomocí tabulky, umístěné pod korpusovou analýzou.

Celkové vyhodnocení výsledků pro každý výraz a jejich vzájemné porovnání s oběma korpusy okomentuji v závěru této práce.

5. PRAGMATICKÉ MARKÁTORY ODPOROVACÍ (CONTRAARGUMENTATIVOS)

Má studie se věnuje odporovacím/kontra-argumenativním pragmatickým markátorům. V této práci se budu podrobně zabývat těmito jazykovými jednotkami, které jsou v klasifikaci J. Potolése zařazeny do kategorie *conectores contraargumentativos*.

Povaha a existence markátorů je založena na pojetí argumentace v jazyce, která se projevuje ve výběru jazykových prvků a jejich uspořádáním v procesu, ve kterém argumenty vedou k určitému závěru. Argumentace zahrnuje soubor strategií, které organizují přesvědčovací diskurs, z logického hlediska je argumentace typem zdůvodňování.

M. Garrido Rodríguez přiřazuje dle tradičních studií kontra-argumenativní konektory k odporovacím a koncesivním výrazům, tato odlišná koncepce předpokládá sémantické, syntaktické a pragmatické rozdíly, které se dají vysvětlit ze dvou různých perspektiv:

a) argumentativní perspektiva: odporovací konektory představují silné argumenty, zatímco koncesivní představují slabé argumenty.

b) informační perspektiva: odporovací konektory představují nové informace (réma), zatímco koncesivní známé informace (téma).⁵¹

Autorka podotýká, že obě perspektivy se doplňují, ale reagují na dvě rozdílná argumentativní schémata. Dva členové v odporovacím poměru vedou k různým závěrům, ve kterých převažuje argumentativní orientace druhého segmentu.

Vzhledem k tomu, že kontra-argumentativní konektory propojují dva členy diskurzu tak, že druhý se objevuje v opozici k závěru, který lze vyvodit z prvního. O. Pešek představuje následující model argumentace: *P Conn Q*.⁵² V tomto schématu *Q* představuje protiargument k *P*. Zaměříme se na tyto dvě sémantické jednotky, kde v diskurzu *Q* se přisuzuje opačná argumentativní orientace než *P*: z tohoto modelu vychází, že výpověď *P* tedy vede k opačným závěrům, než k těm vyplývajícím z *Q*. Tato opozice protiargumentů (*P* a *Q*) se vytváří vždy v souladu s kontextem. Užitím kontra-argumentativního konektoru v diskurzu můžeme

⁵¹ GARRIDO RODRÍGUEZ, María del Camino. Gramaticalización y marcadores del discurso: los contraargumentativos. *Estudios humanísticos. Filología*, N° 28, 2006, s. 15.

⁵² PEŠEK, Ondřej. *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2011, s. 145.

považovat *P* a *Q* za protiargumenty k nějakému závěru. Tvrzení *Q* garantuje platnost z něj vyplývajícího závěru, nikoli závěru z *P*, toto tvrzení *P* následně v textu představuje podřízený akt a *Q* je aktem řídícím. O. Pešek podrobněji specifikuje akt řídící/ podřízený: „Tyto akty jsou chápány jako komponenty argumentační (interaktivní) struktury textu, přičemž tato distinkce akt řídící/ akt podřízený se nekryje s distinkcemi závislosti syntaktických struktur. Každý konektor připojuje vždy jen jeden akt řídící a jeden akt podřízený. Pro každý konektor je tedy nutné specifikovat, jaký statut v textové hierarchii má levostranný a pravostranný argument konektoru.“⁵³

Autor uvádí, že pro argumentativní konektory jsou jen dvě možnosti argumentační výstavby textu, přičemž nejčastější užití je: *P* (podřízený akt) *Conn Q* (řídící akt) – připojením *Q* se levý argument *P* konektoru stává aktem podřízeným vůči *Q* (Pešek 2011).

Kontra-argumentativní konektory mohou navazovat na stejné téma vycházející z předchozí jednotky diskurzu nebo naopak mohou přecházet na jiné téma. V případě kontraargumentace s opakováním tématu⁵⁴ druhá výpovědní jednotka nahrazuje tvrzení, které je v první odmítnuto. Této vlastnosti si můžeme všimnout u markátoru *ahora bien*.

Dále lze pomocí kontra-argumentativních konektorů redukovat možné závěry, tedy omezit platnost výpovědí, což má za následek, že výpověď nakonec může být kontraproduktivní. Pro ilustraci uvedu příklad: „María tiene mucho dinero. *Sin embargo*, no puede comprarse una casa.“⁵⁵ Druhá část textu za použití markátoru *sin embargo* odmítá tvrzení že „María puede comprarse una casa.“⁵⁶

Dle klasifikace J. Portolése (1998) mezi kontra-argumentativní konektory, které vykazují kontrast nebo rozpor mezi propojenými částmi diskurzu patří, *en cambio*, *por el contrario* a *por contra*. Výraz *antes bien* se spíše nachází v části diskurzu, která komentuje stejné téma jako ta předchozí. *Sin embargo*, *no obstante*, *con todo*, *empero*, *ahora bien* a *ahora* uvádí závěry, které jsou v rozporu s očekáváními od první části diskurzu. *Eso sí* zmírňuje argumentační sílu předchozí části. V tomto smyslu se kontra-argumentativní konektor projevuje opozicí k bezprostředně předcházejícímu tvrzení, které se zpočátku zdá být přijato za pravdivé.

⁵³ PEŠEK, Ondřej. *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2011, s. 58.

⁵⁴ MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia, PORTOLÉS LÁZARO, José. Los marcadores del discurso. In: I. Bosque; V. Demonte. (ed). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 4109.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

V kontrastivní analýze vycházím z těchto šesti vybraných konektorů *en cambio*, *sin embargo*, *no obstante*, *por el contrario*, *ahora bien*, *antes bien*, jejich podrobným rozbořem se budu zabývat v následující části.

Pro porovnání celkových výsledků do této části zahrnuji statistiku výskytu vzhledem k celému korpusu CORPES a vytvořenému subkorpusu InterCorp:

Výraz	Výskyt		InterCorp (i. p. m.) ⁵⁷	CORPES (FN) ⁵⁸
	InterCorp	CORPES		
En cambio	890	14 387	72,8	58,17
Sin embargo	3 519	89 396	287,84	361,50
No obstante	219	18 817	17,91	76,09
Por el contrario	349	6 884	28,55	27,83
Ahora bien	72	3 194	5,89	12,91
Antes bien	11	187	0,9	0,75

Tabulka 2

⁵⁷ Relativní frekvence výskytů na milion pozic.

⁵⁸ Frecuencia normalizada: vyjadřuje počet výskytů na milion slov/pozic.

5.1. En cambio

Překladový slovník: český slovník uvádí následující překlady: *naopak*, *naproti tomu*, *za to a namísto toho*.

Výkladový slovník DRAE: definuje makátor jako *locución adverbial*, tedy adverbiální vazbu.

cambio.

(*Del lat. tardío cambium, y este del galo cambion.*)

en ~.

1. *loc. adv.* por el contrario.

Charakterisika:

Konektor *en cambio* se řadí do gramatické kategorie mezi spojky a adverbia. V druhé polovině devatenáctého století mohl být ještě předložkovou vazbou, v některých případech si zachoval konceptuální význam „*cambio*“, který se ve většině jeho použití ztratil a naopak získal funkci konektoru vyjadřující kontrast mezi dvěma jednotkami diskurzu, které spojuje, za podmínky že jsou jednotky srovnatelné, tedy podobné (GDLE 1999). J. Portolés dodává, že markátory mají procesuální význam, ale tento význam se často vztahuje ke konceptuálnímu významu jednotek, ze kterých vznikly. Od ostatních adverbií, se tyto adverbiální markátory liší tím, že ve výpovědi jsou odděleny intonací v písemné podobě čárkou. Autor dále uvádí, že se výraz nachází v koncesivních výpovědích, dle argumentativní perspektivy z modelu od M. Garrido Rodríguez by výraz představoval slabý argument.

Může se vykytovat na začátku, nebo uprostřed věty. Jeho užití není podmínkou pro výběr slovesného způsobu. Proto se může vyskytovat ve větách se slovesným modelem indikativ nebo subjektiv. DPDE ještě uvádí, že četnější užití výrazu *en cambio* je spíše ve zdvořilostní španělštině než v té hovorové. Podobnými prvky se stejným významem jsou *por el contrario*, *por contra*, *pero*.

Korpusová analýza InterCorp:

Výraz *en cambio* jsem se rozhodla vyhledat ve vytvořeném subkorpusu pomocí dotazu CQL ve tvaru: [word="."][lemma="en"][lemma="cambio"][word="."]. Objevilo se 890 výskytů s i.p.m. 72,8. Po důkladné analýze (pomocí frekvence a funkce slovní tvar) se objevilo celkem 242 výskytů na začátku textu. Vzhledem k tomu, že některé PM mohou zaujímat různé pozice

ve větě, zkoumaný vzorek byl v souladu s tímto tvrzením, protože se vyskytoval na začátku nebo uprostřed textu.

Z výsledků jsem vybrala náhodně promíchaný vzorek 100 výskytů. Nejčastější český ekvivalent ve vzorku představoval výraz *naopak*, překladatelé též volili výrazy: *zato* nebo *naproti tomu*. Z příkladu můžeme pozorovat vlastnosti, které jsme uvedli v charakteristice PM: část promluvy, kterou konektor uvádí je v kontrastu s předchozí částí, objevuje se také v koordinaci se spojkou *y*, oba výrazy jsou odděleny čárkou. Můžeme si všimnout, že spojka *y* se již do češtiny nepřekládá:

*Los genes de conquistador del mundo, ..., no aparecían por ninguna parte, y, en cambio, terriblemente se hacía inocultable que el hijo de aristócratas era una calamidad sin remedio para todo lo que no fuera cobrar tiros libres.*⁵⁹

*Geny dobyvatele světa, ...se neprojevovaly v ničem, naopak bylo čím dál jasnější, že syn urozených rodičů je úplné budižkničemu ve všem kromě pískání pokutových kopů.*⁶⁰

Četnější užití výrazu můžeme pozorovat u autorů: G. Garcíi Márqueze (196x), M. Vargase Llosy (182x), I. Allende (99x) nebo C. Fuentes (57x).

Překlad	Počet výskytů
Naopak	31
Zato	21
Naproti tomu	12
Nepřeloženo	8
Ale	7
Kdežto	5
Místo toho	3
Však	3
Zatímco	3
Kdepak	1
Na rozdíl od	1
Namísto toho	1
Neboť	1
Ovšem	1
Přitom	1
Zas	1

Tabulka 3

⁵⁹ Vargas Llosa, Mario – La tía Julia y el escribidor (1977)

⁶⁰ Vargas Llosa, Mario – Tetička Julie a zneuznaný genius (2004), překlad Prokopová Libuše

Korpusová analýza CORPES:

Pro analýzu vyhledávání v tomto korpusu jsem zvolila dotaz *forma: en cambio*. Také pro přesnější výsledky jsem využila možnost *proximidad*, do políčka slovní druh jsem uvedla *puntuación* a interval nastavila na 1 nalevo nebo napravo. Zobrazilo se 14 387 výskytů v 7 585 dokumentech. Na základě FN v tabulce č. 4 můžeme pozorovat, že nejčastější výskyt na rozdíl od ostatních PM je v románech, následuje tematické zařazení v okruhu politiky, ekonomie a spravedlnosti. Z výsledků můžeme též uvést, že oblastí s nejvyšší frekvencí je Španělsko, následuje Río de la Plata a Mexiko se Střední Amerikou.

Pro určení počtu výskytu uvnitř textu jsem zaškrtnula políčko *grafía original*. Objevilo se 8 535 výskytů ve 4 701 dokumentech. Po změně dotazu *forma* na *En cambio* se v korpusu zobrazily tyto výsledky: 5 841 výskytů ve 3 837 dokumentech na začátku textu.

Téma	FA	FN
Novela	3 913	74,30
Política, economía y justicia	2 377	52,62
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	2 168	71,52
Actualidad, ocio y vida cotidiana	1 376	45,49
Ciencias y tecnología	1 264	53,27
Artes, cultura y espectáculos	1 230	48,31
Salud	850	53,10
Relato	776	63,32
Teatro	368	38,61
Guion	27	35,82

Tabulka 4

Oblast	FA	FN
España	4 529	53,39
Río de la Plata	2 833	86,60
México y Centroamérica	2 501	54,90
Caribe continental	1 456	50,23
Andina	1 235	68,54
Chilena	1 010	70,71
Antillas	690	36,98
Estados Unidos	96	30,14
Guinea Ecuatorial	23	24,91
Filipinas	13	81,86

Tabulka 5

5.2.Sin embargo

Překladový slovník: pomocí slovníku můžeme tento výraz přeložit následujícími způsoby: *nicméně, přesto, přece jen, přece však*.

Výkladový slovník DRAE: slovník uvádí, že se jedná o *locución adverbial*, tedy adverbiální vazbu.

embargo.

(*De embargar.*)

sin ~.

1. *loc. adv.* Sin que sirva de impedimento. *Resulta verosímil y, sin embargo, hay que ponerlo en duda. Jugó bien, pero no logró ganar, sin embargo.*

Charakteristika:

Původem bylo *sin embargo* předložkové syntagma, tvořené předložkou *sin* a substantivem *embargo* vyjadřující nějakou překážku nebo obtíž (*obstáculo/ impedimento*⁶¹). Též na sebe mohlo vázat komplement: tato možnost se v současné španělštině už nevyskytuje, pouze výjimečně ji někteří spisovatelé používají jako ukázkou archaismu. Postupně prošlo procesem gramatikalizace, z morfologického hlediska ztratilo vlastnost flexe, jeho původní význam se změnil a z výrazu se stal konektor fungující na mimovětné úrovni, intonačně a interpunkčně oddělený.

Syntaktické závislosti jsou u každého pragmatického markátoru rozdílné, *sin embargo* na rozdíl od jiných PM s nezávislým umístěním ve větě (viz v porovnání s *bueno* v GDLE 1992) nepodporuje v nepřímé řeči výskyt spojky *que* v antepozici, a ani v opačném případě *sin embargo* nemůže předcházet spojce *que*, naproti tomu v syntaktické rovině se může tento adverbiální markátor vyskytovat v koordinaci s jiným konektorem, ale zpravidla bývá oddělený čárkou a musí se vztahovat k jednomu syntagmatu (GDLE 1992). Ve větě se obvykle vyskytuje na začátku nebo uprostřed (v koordinaci nebo subordinaci), zřídka se nachází na konci věty. Člen promluvy, ve které se vyskytuje, je obvykle věta, ale může se jednat o druh syntagma, např. může doprovázet přídavné jméno. Výskyt na začátku věty vyvrací závěr vyplývající

⁶¹ PORTOLÉS, José. *Marcadores del discurso*. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998, s. 59.

z předešlého členu. Slouží jako konektor pro vyjádření odporovacího poměru, ve kterém význam druhého členu vztahu omezuje platnost prvního (DPDE 2008).

Korpusová analýza InterCorp:

Výraz *sin embargo* jsem vyhledávala v tomto korpusu pomocí základního dotazu. Celkem se objevilo 3519 výskytů (i.p.m.: 287,84). Z výsledku mého zkoumání vyplývá, že konektor zaujímat různé pozice ve větě. Může se vyskytovat na začátku věty, z celkového počtu se objevilo na začátku věty 1539 výskytů, spojovat dvě věty v poměru odporovacím, nebo může být vložený do věty jednoduché. Nejčtenější užití bylo uvnitř textu.

Výsledky jsem pomocí funkce promíchala a vytvořila vzorek pro náhodných 100 výskytů. Ve svém výzkumu jsem se nejčastěji setkala s překlady výrazu *sin embargo* ve smyslu *však*. Ve sto náhodně zkoumaných vzorcích se objevuje 23x. Další časté možné překlady tohoto konektoru jsou *nicméně*, *přesto* v dosti případech (ze zkoumaného vzorku) konektor funguje jako spojka *ale*. U český překladu je častější výskyt uvnitř textu než na začátku. Podle frekvence typu textu bylo nejčastěji *sin embargo* užito v dílech G. Garcíi Márqueze (785x), R. Bolaña (387x), I. Allende (320x) nebo M. Vargase Llosy (227x).

Na následujícím příkladu si můžeme všimnout odlišného postavení v české a španělské větě:

*Sin embargo, la confusión por el rechazo de Florentino Ariza no se resolvió con una frase de consuelo.*⁶²

*Zmatek, který se jí zmocnil poté, co Florentina Arizu odmítla, se **nicméně** žádnou útěšnou větou nevyřešil.*⁶³

⁶² García Márquez, Gabriel – El amor en los tiempos del cólera (1985)

⁶³ García Márquez, Gabriel – Láska za časů cholery (2003), překlad Stárková Blanka

Překlad	Počet výskytů
Však	23
Nicméně	20
Přesto	16
Ale	14
Avšak	4
Ovšem	4
Přece	4
Přesto však	4
Nepřeloženo	3
Přitom	3
Jen	2
Právě	2
Zato	1

Tabulka 6

Korpusová analýza CORPES:

V analýze jsem postupovala jednoduše pomocí pole *forma*, kde jsem zadala výraz *sin embargo*, dále jsem již dotaz nespecifikovala. Celkem se objevilo 89 396 výskytů ve 41 928 dokumentech. Statistika ukazuje největší frekvenci výskytů v dokumentech zaměřených na politiku, ekonomii, a spravedlnost, jelikož se jedná o odporovací konra-argumentativní konektor, vyšší užití v této sféře lze očekávat. Další uplatnění nalezneme v románech nebo společenských vědách. Oblastí s nejvyšší frekvencí je Španělsko, následuje Mexiko a Střední Amerika.

Pro určení výskytu uvnitř věty jsem ponechala současné nastavení, jen jsem zaškrtnula pole *grafía original*. Zobrazilo se 32 637 výskytů v 16 508 dokumentech. Na začátku věty, po přepsání pole *forma* na *Sin embargo*, se objevilo 56 711 výskytů ve 30 732 dokumentech.

Téma	FA	FN
Política, economía y justicia	20 147	445,99
Novela	14 273	271,02
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	12 365	407,92
Ciencias y tecnología	11 537	486,24
Actualidad, ocio y vida cotidiana	10 277	339,77
Salud	8 356	522,09
Artes, cultura y espectáculos	8 165	320,69
Relato	3 213	262,17
Teatro	818	85,83
Guion	53	70,31

Tabulka 7

Oblast	FA	FN
España	29 000	341,91
México y Centroamérica	18 421	404,40
Caribe continental	10 444	360,31
Río de la Plata	10 364	316,81
Andina	7 792	432,49
Antillas	6 155	329,92
Chilena	5 543	388,07
Estados Unidos	1 362	427,71
Guinea Ecuatorial	242	262,14
Filipinas	73	459,71

Tabulka 8

5.3.No obstante

Překladový slovník: slovník nám nabízí tyto překlady: *nicméně, přesto a přes*.

Výkladový slovník DRAE: slovník uvádí, že se může jednat o adverbiální (*locución adverbial*) nebo o předložkovou vazbu (*locución preposicional*).

obstante.

(*Del ant. part. act. de obstar.*)

no ~.

1. *loc. adv.* sin embargo. *Me dijo que no vendría; no obstante, esperaremos.*

2. *loc. prepos.* a pesar de. *Decía no interesarle el dinero; no obstante lo cual, murió rico.*

Charakteristika:

Člen diskurzu, ve kterém se konektor vyskytuje, je v kontrastu se závěrem vyplývajícím z první části diskurzu, tedy je v opozici s předchozím tvrzením. Původně výraz pochází ze slovesného syntagma, pragmatický markátor si zachoval své původní hodnoty, tedy jako participium slovesa *obstar*. Tímto způsobem se používá především v případech, kdy by první člen diskurzu mohl být chápán jako skutečná překážka (*obstáculo*) pro druhý člen. Gramatikalizací se spolu se záporným adverbiem *no* stal výraz pevnou vazbou s koncesivní hodnotou, uplatňovanou především v kontra-argumentativních konstrukcích, ovšem gramatikalizace neovlivnila jeho sémantický význam. V současné španělštině má odporovací význam (*adversativo*), proto se může vyskytovat v různých pozicích ve větě: na začátku, uvnitř nebo na konci. (MG Camarero 1998) Dle GDLE (1992) v písemné podobě se odráží, pomocí oddělení markátoru čárkami, jeho specifická intonace, ačkoli není divné, že někdy se žádná interpunkce nepíše. Další vlastností tohoto PM je spojování částí segmentu uvnitř jedné věty. Konektor v části výpovědi, ve které se nachází, oponuje předchozí výpovědi, ale funguje jako upřesnění, které nesnižuje pravdivost prvního tvrzení. Jeho význam je v souladu s významem slovesa *obstar*, tedy oponovat nebo být v rozporu s něčím.

DPDE uvádí, že konektor je slučitelný s předchozím tvrzením, i když se to tak nemusí jevit (*El calor de Madrid me incomoda mucho. No obstante, recuerdo veranos muy*

agradables...).⁶⁴ Obvykle se objevuje ve větě, ale také se může nacházet být uvnitř syntagmata (např. slovesného). Významově je blízký těmto prvkům: *con todo, sin embargo, pero*.

Korpusová analýza InterCorp:

Do vytvořeného subkorpusu jsem zadala pomocí CQL dotazu [lemma="no"][lemma="obstante"]. V korpusu se zobrazilo 219 výskytů. Z tohoto počtu se 107 vyskytovalo na začátku textu a zbylé (112) uvnitř. Po promíchání výsledků podle příslušné funkce v korpusu jsem vytvořila reprezentativní vzorek 100 náhodných výskytů. V textu se nejčastěji objevoval překlad *však* 27x. Ve 25 zkoumaných vzorcích překlady s významem *přes/přesto/přestože* a také *nicméně* 20x. Nejvíce je výraz užívám v díle R. Bolaña (49x), M. Benedetti 25x a E. Sábata (22x).

Konektor *no obstante* se používá ve sděleních, ve kterých chceme vyjádřit nějakou překážku nebo obtíž pro následující sdělení. Zaujímá různé pozice ve větě, může se vyskytovat na začátku nebo uprostřed věty a zpravidla bývá oddělený čárkou. V následujícím příkladu se PM nachází uvnitř slovesného syntagma:

*Prueba también que, si en verdad el caballero Juan Rengo tiene apuro, este apuro se ha tomado su tiempo no en vanos galanteos, supongo. Me he de permitir hacerle, **no obstante**, otra pregunta.*⁶⁵

*Svědčí též o tom, že má-li kavalír don Juan Rengo naspěch, nevyplnil ho prázdnou galantností, jak předpokládám. Dovolím si **však** položit jinou otázku.*⁶⁶

Někteří překladatelé volí překlad pomocí spojky *ale* vzhledem k významové podobnosti:

*Cuando vuelvo a mi escritorio, **no obstante**, los pasos se repiten y entonces sé que la cartera está trabajando, que aunque no la vea la cartera está recorriendo su zona en la peor hora para mí.*⁶⁷

***Ale** sotva se vrátím k psacímu stolu, kroky se ozvou znovu a já vím, že poštačka pracuje, že i když ji nevidím, prochází svým rajonem v dobu, která je pro mne nejhorší.*⁶⁸

⁶⁴ BRIZ, Antonio, Salvador PONS BORDERÍA a José PORTOLÉS. *Diccionario de partículas discursivas del español* [online]. 2008. Dostupné z: <http://www.dpde.es/> [cit. 2018-05-02].

⁶⁵ Roa Bastos, Augusto – Yo el supremo (2001)

⁶⁶ Roa Bastos, Augusto – Já nejvyšší (1982), překlad Forbelský Josef

⁶⁷ Bolaño, Roberto – Los detectives salvajes (1998)

⁶⁸ Bolaño, Roberto – Divocí detektivové (2008), překlad Charvátová Anežka

Překlad	Počet výskytů
Však	27
Přes/přesto/přestože	25
Nicméně	20
Ale	11
Ovšem	4
Avšak	3
Ač/ačkoli	2
I když	2
Přesto však	2
Ale přece	1
I tak	1
Nepřeloženo	1
Přitom	1

Tabulka 9

Korpusová analýza CORPES:

Daný výraz jsem v korpusu vyhledala pomocí pole *forma: no obstante*. Po zadání dotazu se zobrazilo 18 817 výskytů v 11 697 dokumentech. Dle statistiky pozorujeme, že výraz je nejvíce zastoupený v románech, následuje politika, ekonomie a spravedlnost. Oblastí s nejvyšším výskytem je Španělsko, následuje Karibská oblast a Mexiko se Střední Amerikou (viz tabulka č. 11).

Z výsledku mého zkoumání jsem po zaškrtnutí políčka *grafía original*, zjistila výskyt uvnitř textu: 4 862 výskytů ve 3 419 dokumentech. Stejným způsobem jsem postupovala při vyhledávání výskytu na začátku věty, pouze se změnou pole *forma: No obstante*. Celkem se zobrazilo 13 947 výskytů v 9 152 dokumentech. Z poměrně nesouměrných výsledků můžeme usoudit, že častější je spíše výskyt markátoru na začátku než uvnitř textu.

Téma	FA	FN
Política, economía y justicia	5 667	125,45
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	2 670	88,08
Ciencias y tecnología	2 441	102,87
Novela	1 994	37,86
Salud	1 944	121,46
Actualidad, ocio y vida cotidiana	1 916	63,34
Artes, cultura y espectáculos	1 629	63,98
Relato	477	38,92
Teatro	59	6,19
Guion	2	2,65

Tabulka 10

Oblast	FA	FN
España	6 936	81,77
México y Centroamérica	3 784	83,07
Caribe continental	2 319	80,00
Antillas	1 695	90,85
Río de la Plata	1 554	47,50
Andina	1 331	73,87
Chilena	894	62,59
Estados Unidos	244	76,62
Guinea Ecuatorial	49	53,07
Filipinas	11	69,27

Tabulka 11

5.4. Por el contrario

Překladový slovník: v daném slovníku nalezneme pouze tento překlad: *naopak*.

Výkladový slovník DRAE: slovník uvádí, že se jedná o adverbiální vazbu (*locución adverbial*).

contrario, ria.

(Del lat. *contrarius*.)

por el ~.

1. *locs. advs.* al contrario.

Charakteristika:

Pragmatický markátor *por el contrario* se řadí v současné španělštině mezi adverbia, dříve se považoval za předložkové syntagma. Z jeho zařazení pod adverbia vyplývá nemožnost změny formy, kvůli zachování významu PM. Od ostatních adverbii se liší tím, že je oddělen intonačně a v textu interpunkčně. Konektor spojuje část výpovědi s jinou předchozí tak, že vylučuje nějaký závěr, který by mohl být mylně vyvolán z první části výpovědi (Portolés 2008). Svým významem se blíží PM *en cambio*, ale rozdílné je, že konektor *por el cntrario* vyjadřuje silnější rozpor/opozici (tato definice odpovídá argumentativní perspektivě dle M. Garrido Rodríguez). V některých příkladech na rozdíl od *en cambio* může komentovat stejné téma jako předchozí člen. Také se vyskytuje ve větě se spojkami *sino* nebo *o*. (GDLE 1999) Dle DPDE výraz je často interpretován se záměrem zmírnit to, co již bylo řečeno, a tím se vyhnout odpovědnosti. V rámci syntaxe se může vyskytovat v nominálním syntagma. Ze sémantického hlediska vyjadřuje rozpor, vyskytuje se v restriktivních argumentacích, především se užívá k popření nebo vyvrácení argumentu.

Korpusová analýza InterCorp:

Výraz *por el contrario* jsem vyhledávala v tomto korpusu pomocí dotazu fráze. Celkem korpus našel 349 výskytů (i.p.m.: 28,55). Z tohoto počtu se po dalším filtrování výraz zobrazil 81x na začátku věty.

Z celkového počtu jsem vybrala po promíchání (pomocí funkce) prvních 100 výskytů. Ze zkoumaného vzorku jsem zjistila, že výraz se nejčastěji překládá jako *naopak*, čemuž odpovídá i český překladový slovník. Další možný překlad, který se nejčastěji objevoval ve

zkoumaném vzorku, je *naproti tomu*. V tabulce si můžeme všimnout, že ve dvou případech výraz neměl český protějšek. Pro zajímavost můžeme také uvést nejvyšší výskyt u jednotlivých autorů: R. Bolaño (119x), I. Allende (42x), M. Vargas Llosa (27x) a G. García Márquez (22x). Na některých příkladech pozorujeme, že výrazu v koordinaci může předcházet spojka *y*, ale zpravidla markátor bývá oddělený čárkami:

*no me daba la cara jamás, y, **por el contrario**, siempre se las arreglaba para ofrecerme la espalda o el perfil*.⁶⁹

*nikdy se však ke mně neotočila tváří a **naopak** se vždycky postarala, aby ke mně stála zády nebo bokem*.⁷⁰

Překlad	Počet výskytů
Naopak	65
Naproti tomu	19
Zato	3
Ale	2
Kdežto	2
Nepřeložené	2
Zas/zase	2
Na rozdíl od	1
Navíc	1
Nikdy	1
Nýbrž	1
Ovšem	1
Však	1

Tabulka 12

Korpusová analýza CORPES:

Při analýze tohoto výrazu jsem se rozhodla použít pole *forma: por el contrario*, dotaz jsem ještě upřesnila a vyplnila kolonku *proximidad*, kde jsem jako slovní druh vybrala *puntuación* a zvolila nastavení 1 nalevo nebo napravo. Ve výsledku jsem získala 6 884 výskytů ve 4 429 dokumentech. Statistika ukázala nejvíce výskytů daného výrazu v textech zejména v oblasti Španělska dále pak Mexika a Střední Ameriky. Z hlediska tematického zařazení nejvyšší počet výskytu se objevil v textech z okruhu politiky, ekonomie a spravedlnosti, což odpovídá naší předchozí charakteristice užití výrazu k vyjádření rozporu, nebo vyvrácení argumentu. Můžeme ještě uvést, že dalším tematickým okruhem s vysokou frekvencí jsou (dle tabulky č. 13) společenské vědy.

⁶⁹ Vargas Llosa, Mario – Travesuras de la niña mala (2006)

⁷⁰ Vargas Llosa, Mario – Zlobivá holka (2007), překlad Medek Vladimír

Pro zjištění počtu výskytů na začátku věty jsem změnila dotaz *forma: Por el contrario* a zaškrtnula pole *grafía original*. Korpus vyhledal celkem 3 141 výskytů ve 2 337 dokumentech. Po změně formy dotazu: *por el contrario* se zaškrtnutým políčkem *grafía original* jsem získala hodnoty 3 735 výskytů ve 2 564 dokumentech uvnitř věty.

Téma	FA	FN
Política, economía y justicia	1 835	40,62
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	1 384	45,65
Novela	861	16,34
Ciencias y tecnología	689	29,03
Salud	670	41,86
Artes, cultura y espectáculos	625	24,54
Actualidad, ocio y vida cotidiana	538	17,78
Relato	209	17,05
Teatro	63	6,61
Guion	1	1,32

Tabulka 13

Oblast	FA	FN
España	2 665	31,42
México y Centroamérica	1 195	26,23
Caribe continental	993	34,25
Río de la Plata	733	22,40
Andina	445	24,69
Antillas	388	27,16
Chilena	381	20,42
Estados Unidos	71	22,29
Guinea Ecuatorial	11	11,91
Filipinas	2	12,59

Tabulka 14

5.5. Ahora bien

Překladový slovník: do češtiny by se dal výraz přeložit takto: *tak, nuže dobrá, no (tak tedy) dobrá.*

Výkladový slovník DRAE: výraz *ahora bien* se ve výkladovém slovníku vyskytuje jako *locución adverbial*.

ahora.

(*De agora.*)

~ bien.

1. *loc. adv.* Supuesto o sentado lo anterior. Ahora bien, *¿qué se pretende lograr con esa diligencia?*

Charakteristika:

Tento pragmatický markátor se procesem gramatikalizace včlenil do gramatické kategorie adverbií, tedy stal se z něj invariabilní slovní druh, tím se odlišuje od ostatních syntagmat, která si zachovávají vlastnost flexe. PM se převážně vyskytuje na začátku věty, z toho důvodu mu nemůže předcházet žádná jiná diskurzivní částce. Uvádí novou jednotku diskurzu, která vylučuje možný závěr, jež by se z ní mohl vyvodit. Konektor se spíše používá v písemné formě. Dle GDLE výraz upřednostňuje, aby autorem dvou propojených výpovědních částí byl jeden mluvčí, značně tak omezuje výskyt tohoto konektoru na začátek nové intervence. Výraz se spíše nachází v monologu než v dialogu. M. Casado Velarde (1998) řadí tento konektor do kategorie podle funkce, kterou v textu zastává. Na textové úrovni mezi výpovědními jednotkami markátor pak formuluje textový vztah *continuidad*.

Korpusová analýza InterCorp:

Pro analýzu ve vytvořeném subkorpusu jsem zvolila dotaz CQL:

[word="."][[lemma="ahora"]][lemma="bien"][[word="."]]. Korpus našel celkem 72 výskytů s i.p.m.: 5,89. Z uvedeného počtu se výraz pouze 2x vyskytoval uprostřed textu, v ostatních případech zaujímal místo na začátku textu, což potvrzuje předchozí charakteristika tohoto PM. Z výsledků vyplývá, že se 14x výraz v korpusu nepřekládal, mezi nejčastějšími překlady se vyskytovalo *tedy, dobrá/dobře a takže*. Mezi autory s nejvyšším počtem výskytu tohoto výrazu

patří: J. Ortega y Gasset (18x), R. Bolaño (8x) a M. Benedetti (6x). V následujícím příkladu se můžeme setkat i s českým ekvivalentem *nicméně*.

*Antes no te lo dije , pero tengo una propuesta que hacerte . **Ahora bien**, no quiero que me interpretes mal.*⁷¹

*Ještě jsem ti to neřekl, ale mám pro tebe návrh. **Nicméně** nechci, aby sis to špatné vykládal.*⁷²

Překlad	Počet výskytů
Nepřeloženo	14
Tedy	9
Dobrá/ dobře	8
Takže	7
Ovšem	5
Ale	4
Nuže/ nuže tedy	4
Pokud	3
Však	3
A když	2
Inu	2
Jenže	2
Jestlipak	2
Nicméně	2
A teď	1
A ještě	1
Dále	1
Ted'	1
Třebaže	1

Tabulka 15

Korpusová analýza CORPES:

Pro vyhledávání v korpusu jsem zadala dotaz v podobě *forma: ahora bien*. K dosažení přesnějších výsledků jsem opět využila možnost *proximidad* a v políčku slovní druh jsem zvolila *puntuación* a interval jsem nastavila na 1 nalevo nebo napravo. Objevilo se 3 194 výskytů v 1 787 dokumentech. Z výsledků statistiky výskytu vyplývá, že se výraz *ahora bien* převážně objevuje v publikacích tematicky zaměřených na společenské vědy, politiku, ekonomii a spravedlnost. Nejčastěji se vyskytuje v oblastech Španělska, Mexika a Střední Ameriky (viz tabulka č. 17).

Následně jsem zkoumala výskyt na začátku a uvnitř věty. Pro zjištění výskytu uvnitř textu jsem postupovala stejným způsobem jako pro vyhledávání celkového počtu výskytů, jen

⁷¹ Mendoza, Eduardo – La verdad sobre el caso Savolta (1980)

⁷² Mendoza, Eduardo – Pravda o případu Savolta (1983), překlad Koutný Petr

jsem zaškrtnula políčko *grafía original*. Celkem jsem získala 105 výskytů v 88 dokumentech. Poté jsem změnila v dotazu formu: *Ahora bien*, políčko *grafía original* jsem nechala zaškrtnuté. Objevilo se 3 089 výskytů v 1 738 dokumentech na začátku textu.

Téma	FA	FN
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	811	26,75
Política, economía y justicia	795	17,59
Ciencias y tecnología	456	19,21
Artes, cultura y espectáculos	354	13,90
Novela	333	6,32
Salud	177	11,05
Actualidad, ocio y vida cotidiana	159	5,25
Relato	57	4,65
Teatro	40	4,19

Tabulka 16

Oblast	FA	FN
España	1 281	15,10
México y Centroamérica	556	12,20
Caribe continental	412	14,21
Río de la Plata	390	11,92
Antillas	206	11,04
Chilena	165	11,55
Andina	156	8,65
Estados Unidos	24	7,53
Guinea Ecuatorial	3	3,24
Filipinas	1	6,29

Tabulka 17

5.6. Antes bien

Překladový slovník: slovník uvádí pouze jediný překlad: *spíše*.

Výkladový slovník DRAE: dle slovníku výraz je spojková vazba *locución conjuntiva*.

antes.

(*De ante², con -s, por analogía con tras¹, después, etc.*)

~ bien.

1. loc. conjunt. antes (|| denota idea de contrariedad).

Charakteristika:

Z definice GDLE vyplývá, že jednotka diskurzu, ve které se výraz nachází, komentuje stejné téma jako ta předcházející. Dle gramatiky výraz se objevuje spíše na začátku textu, zřídka uprostřed nebo na konci. Jelikož se jedná o protiargument, ve kterém se téma z předchozí části výpovědi opakuje, část diskurzu, ve které se konektor vykytuje, může být v koordinačním poměru se spojkou *sino* nikoliv však *pero*. Výpovědní jednotky spojené tímto konektorem se mohou začlenit do stejné argumentační škály, ve které se druhá jednotka situuje na pozici řídícího členu vzhledem k prvnímu, který byl popřen. Ve své studii M. Garrido Rodríguez (2006) popisuje vývoj PM z adverbia *antes*, které označuje předčasnost, postupně nabylo odporovací hodnoty v kombinaci s *bien*, které vyjadřovalo modus, ale také souhlas. Tyto výrazy společně vytvořily jazykovou jednotku s odporovací vlastností (*adversatividad*), proto výraz představuje silný argument.

Korpusová analýza InterCorp:

Pro vyhledávání daného výrazu jsem zvolila stejný postup jako u předešlého výrazu *ahora bien*. Použila jsem dotaz CQL: [lemma="antes"][lemma="bien"]. Celkem se objevilo pouze 11 výskytů (i.p.m.: 1,64). Ve všech případech se výraz objevoval uvnitř textu. Vzhledem k nízkému výskytu byl vzorek pro překlad dosti omezený, nejvíce se výraz překládá jako *spíš/spíše*, 2x se v korpusu vyskytoval překlad jako *nýbrž*. Na uvedeném příkladu můžeme pozorovat výskyt konektoru v koordinaci se spojkou *sino*. Pro překlad byl zvolen český ekvivalent *nýbrž*.

*"Marchad con paso firme por el recto camino: a fin de que alguno por andar claudicando en la fe no se descamine de ella, **sino antes bien** se corrija".*⁷³

*Kráčejte pevným krokem přímou cestou, aby ti, co pokulhávají ve víře, z ní nesešli, **nýbrž** aby se ona přizpůsobila.*⁷⁴

Překlad	Počet výskytů
Spíš/spíše	6
Nýbrž/nýbrž naopak	2
Ale naopak	1
Neboť	1
Nepřeloženo	1

Tabulka 18

Korpusová analýza CORPES:

Při analýze výrazu *antes bien* jsem postupovala stejným způsobem jako u předešlého výrazu *ahora bien*. Použila jsem dotaz pomocí *forma: antes bien*. Opět jsem využila možnost *proximidad* a za slovní druh jsem vybrala *puntuación* a interval jsem nastavila na 1 nalevo nebo napravo. Celkem se zobrazilo 187 výskytů ve 135 dokumentech.

Celkové statistika ukazuje, že nejčastější užití daného výrazu se vyskytuje ve společenských vědách nebo románech. Oblasti s nejvyšší frekvencí výskytu jsou Španělsko, Mexiko a střední Amerika.

Pro zjištění výskytu na začátku věty jsem upravila pole *forma: Antes bien* a zaškrtnula políčko *grafía original*. Objevilo se 60 výskytů v 55 dokumentech. Též jsem zkoumala výskyt uvnitř věty, proto jsem do pole *forma* zadala: *antes bien* a zaškrtnula *grafía original*. Celkem jsem získala 127 výskytů v 92 dokumentech.

⁷³ Delibes, Miguel – Cinco horas con Mario (1966)

⁷⁴ Delibes, Miguel – Pět hodin s Mariem (1986), překlad Novotná Jana

Téma	FA	FN
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	56	1,84
Novela	54	1,02
Política, economía y justicia	31	0,68
Artes, cultura y espectáculos	23	0,90
Relato	7	0,57
Salud	6	0,37
Actualidad, ocio y vida cotidiana	4	0,13
Teatro	4	0,41
Ciencias y tecnología	2	0,08

Tabulka 19

Oblast	FA	FN
España	68	0,80
México y Centroamérica	59	1,29
Caribe continental	20	0,68
Río de la Plata	16	0,48
Antillas	10	0,53
Andina	9	0,49
Chilena	4	0,28
Filipinas	1	6,29

Tabulka 20

6. ZÁVĚR

Záměrem mého výzkumu je analyzovat skupinu pragmatických markátorů řadících se dle typologie M. Martín Zorraquino a J. Portolés do kategorie kontra-argumentativní konektory.

Z teoretické části vyplývá, že pragmatické markátory vyjadřují sémantické, syntaktické a pragmatické vztahy. Mezi funkce pragmatických markátorů, kromě modifikování výpovědi nebo uspořádání textu, patří také funkce spojovací. Konektory jsou proto pouze určitým druhem markátorů, které jsou určeny k vyjádření vztahů mezi myšlenkami textu. V diskurzu nabývají pragmatické hodnoty a kromě navazování a spojování výpovědí, také vkládají a označují argumentativní akty. Argumentační rozměr pak můžeme nalézt v dialogu, ve kterém dochází k výměně argumentů a protiargumentů za účelem dosažení nějakého cíle, např. společného postoje nebo naopak rozporu. Základním účelem mluvčího je formulovat výpověď tak, aby fungovala efektivně, jako komunikativní akt. Z tohoto důvodu je konektor chápán jako soubor interpretačních instrukcí, pomocí nichž mluvčí strukturuje text s ohledem na posluchače, který dané sdělení dále interpretuje.

Cílem této práce bylo charakterizovat skupinu kontra-argumentativních pragmatických markátorů. Na základě případové studie, vycházející z kontrastivní analýzy, jsem vyhledala v paralelním korpusu jejich české protějšky a pomocí odborné literatury jsem určila jejich funkce v diskurzu ze syntaktické, sémantické a pragmatické roviny.

Z výsledků statistiky výskytu vzhledem k celému korpusu CORPES a vytvořenému subkorpusu InterCorp (viz tabulka č. 2) se nejčastěji v obou korpusech dle frekvence vyskytoval výraz *sin embargo* (287,84 i.p.m. a 361,5 FN). Vycházím-li z dat CORPES nejvíce užití bylo v oblasti politiky, ekonomie a spravedlnosti, tento výsledek se dal očekávat s ohledem na argumentativní potenciál tohoto výrazu. Obdobně v tomto tematickém okruhu se nejvíce vyskytovaly výrazy *no obstante* nebo *por el contrario*. O těchto výrazech můžeme, na základě předchozí charakteristiky tvrdit, že ze skupiny kontra-argumentativních konektorů představují dle argumentativní perspektivy silný argument.

Zajímavé bylo, že se výraz *en cambio*, objevoval nejvíce, na rozdíl od ostatních zkoumaných výrazů, v tematickém zařazením v románu, ostatní výrazy měly spíše zastoupení v politice nebo společenských vědách (zde se objevovaly např. výrazy *antes bien* nebo *ahora bien*), může to být tím, že se výraz nachází v koncesivních výpovědích (dle J. Portolése), tedy z argumentativní perspektivy by představoval slabý argument. Tento výraz se v korpusu

InterCorp objevil celkem 890x, tedy na druhém místě, naopak v korpuse CORPES dle výsledků skončil na třetím místě za výrazem *no obstante*, který zde měl 18 817 výskytů. Rozdílné výsledky výskytu se nacházely i u výrazu *por el contrario* (viz tabulka č. 2). Pro porovnání uvedu zbylé dva zkoumané výrazy *ahora bien* (5,89 i.p.m. a 12,91 FN) a *antes bien* (0,9 i.p.m. a 0,75 FN), které měli v obou analyzovaných korpusech nejmenší výskyt. Mohly bychom předpokládat, že tyto dva výrazy jsou nejméně užívanými pragmatickými markátory z této kategorie. Tyto výsledky ovšem také záleží na velikosti daného korpusu a na nerovnoměrném zastoupení textových materiálů. Z výsledků získaných v korpusu CORPES můžeme též uvést, že oblastí s nejvyšší frekvencí výskytu bylo pro všechny zkoumané výrazy Španělsko. Naopak nejmenší zastoupení měly dané výrazy v textech z Filipín.

Ve svém výzkumu jsem se nejčastěji setkala s překlady konektoru *sin embargo* ve smyslu *však* (23x) nebo *nicméně* (20x) nebo *přesto* (16x), získaných z údajů pomocí korpusu InterCorp. Podobné výsledky překladu jsem našla u výrazu *no obstante* (viz tabulka č. 9). Vzhledem k významové podobnosti, vycházející z předchozí charakteristiky, lze tento výsledek předpokládat. Dalšími dvěma výrazy, které vykazovaly podobné překlady, byly *en cambio* a *por el contrario*. V obou případech nejčastěji volili překladatelé český ekvivalent *naopak*, následovaly překlady *zato* nebo *naproti tomu*. Markátor *ahora bien* se nejčastěji překládal jako *tedy* nebo *dobrá* a *antes bien* se zase ve smyslu *spíš/spíše*, což souhlasí s českým překladovým slovníkem. Výzkum ukázal, že kontra-argumentativní pragmatické markátory se navzájem liší, tudíž není možné stanovit jednotný český ekvivalent.

Z výsledku mého zkoumání vyplývá, že uvedené pragmatické markátory mají většinou příslovečný charakter (*locución averbial*), některé dle DRAE představují spojkové vazby (*locución conjuntiva*) nebo se může jednat o předložkovou vazbu (*locución preposicional*). Mohou zaujímat různé pozice ve větě. V mém výzkumu převažoval výskyt na začátku věty dle statistiky CORPES. Na závěr můžeme uvést, že kontra-argumentativní konektory propojují dva členy diskurzu tak, že druhý se objevuje v opozici k závěru, který vyplývá z prvního.

RESUMÉ

Záměrem této práce bylo analyzovat a popsat odporovací pragmatické markátory v současné španělštině, též nazývané kontra-argumentativní konektory. Práce se skládá ze dvou částí. První úvodní část je teoretická. V ní jsou vysvětleny základní pojmy související s tématem práce. Druhá část je praktická, její jádro tvoří kontrastivní analýza provedená na paralelním korpusu InterCorp a jednojazyčném korpusu CORPES XXI. Práce se skládá z šesti kapitol.

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila informace z odborných publikací, především se opírám o GDLE nebo RAE. Primárně jsem čerpala z knih a článků publikovaných v odborných časopisech. Též jsem využila důvěryhodné elektronické zdroje.

V úvodu teoretické části byl stručně definován pojem pragmatický markátor, podle tradiční charakteristiky nejznámějších autorů. V následujících podkapitolách jsem vymezila související termíny konektor a dialog. Poslední část této kapitoly se zabývala teorií argumentace vycházející z pojetí J.-C. Anscombre a O. Ducrota, jež je klíčová pro pochopení funkce kontra-argumentativních konektorů v rámci diskurzu. Ve třetí kapitole jsem se podrobněji věnovala pojmu pragmatický markátor a jeho funkční charakteristice. Nalezneme zde odlišné pohledy autorů na pojetí této problematiky.

Následující kapitoly této práce můžeme zařadit do praktické části. Nejprve jsem popsala metodiku analýzy na daném korpusu a stručně definovala korpus, se kterým pracuji. Konkrétně se jedná o dva korpusy InterCorp a CORPES XXI. V následující kapitole jsem popsala konkrétní skupinu pragmatických markátorů, které jsou předmětem mé kontrastivní analýzy. Jedná se o kontra-argumentativní konektory: *en cambio*, *sin embargo*, *no obstante*, *por el contrario*, *ahora bien*, *antes bien*.

V závěru práce jsou shrnuty a okomentovány výsledky, ke kterým jsem dospěla při výzkumu jednotlivých výrazů. Cílem této práce bylo popsat kontra-argumentativní konektory a zjistit jejich frekvenci a možné ekvivalenty v českém jazyce. Ze získaných výsledků můžeme usoudit, že nejvíce frekventovaným markátorem bylo *sin embargo*, kterému odpovídá český ekvivalent *však* nebo *nicméně*. Významově blízkým je tomuto výrazu markátor *no obstante*, který měl shodné výsledky překladu. Obdobně fungovala dvojice *en cambio* a *por el contrario*, která se shodovala v českém překladu: *naopak* nebo *naproti tomu*. Závěrem lze konstatovat, že zkoumané výrazy se ve výpovědích vyskytují v opozici nebo kontrastu s předchozím tvrzením.

Mohou se vyskytovat na začátku věty, spojovat dvě věty uvnitř textu nebo je lze vložit do věty jednoduché. Závěrem bych svůj výzkum shrnula poznáním, že kontrastivní analýza potvrdila očekávané výsledky z teoretické části.

RESUMEN

El objetivo de este trabajo ha sido analizar y definir los marcadores del discurso adversativos en el español contemporáneo, también llamados conectores contraargumentativos. El trabajo consiste de dos partes. La primera parte introductoria es teórica. Explica los conceptos básicos que se relacionan con el tema del trabajo. La segunda parte es práctica, su núcleo se compone del análisis contrastivo realizado en el corpus paralelo InterCorp y en el corpus español CORPES XXI. La tesis consta de seis capítulos.

Para mi tesis he estudiado informaciones de publicaciones científicas, principalmente basadas en GDLE o RAE. Ante todo, he extraído de libros y artículos publicados en revistas científicas. También he utilizado recursos electrónicos relevantes.

Al comienzo de la parte teórica he definido brevemente el término marcador del discurso de acuerdo con las características tradicionales de los autores más conocidos. En los siguientes subcapítulos he definido los términos relacionados con el tema: conector y diálogo. La última parte de este capítulo trata de la teoría de la argumentación, basada en el concepto de J.-C. Anscombe y O. Ducrot, que es clave para comprender la función de los conectores contraargumentativos dentro del discurso. El tercer capítulo se ha dedicado al concepto de los marcadores del discurso y sus características funcionales. Aquí encontramos diferentes puntos de vista de los autores sobre la concepción de este tema.

Los siguientes capítulos de este trabajo se pueden incluir en la parte práctica. Primero he caracterizado el método del análisis en el corpus y he definido brevemente el corpus con el que he trabajado. En concreto, se trata de los corpus InterCorp y CORPES XXI. En el siguiente capítulo, he descrito un grupo concreto de los marcadores del discurso que representan el tema de mi análisis. Son los siguientes conectores contraargumentativos: *en cambio*, *sin embargo*, *no obstante*, *por el contrario*, *ahora bien*, *antes bien*.

Al final de la tesis se resumen y comentan los resultados, que he alcanzado en la análisis de unidades lingüísticas individuales. El objetivo de este trabajo ha sido describir los conectores contraargumentativos y determinar su frecuencia y encontrar posibles equivalentes en el checo. Podemos suponer, de los resultados obtenidos, que el marcador más frecuente ha sido *sin embargo*, que corresponde al equivalente checo *nicméně* o *však*. El marcador semejante a este ha sido *no obstante*, que tenía los mismos resultados de traducción. Asimismo, funcionan las parejas *en cambio* y *por el contrario*, que han coincidido en la traducción checa: *naopak* o

naproti tomu. Finalmente, podemos afirmar que los marcadores analizados aparecen en contradicción o contraste con el miembro que vinculan y se pueden situar en posición inicial de su miembro del discurso o en el interior. Asimismo, pueden insertarse en una oración simple. Para concluir, podemos resumir que el análisis contrastivo ha cumplido las expectativas de la parte teórica.

Bibliografie

BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. [T.] 3., Entre la oración y el discurso. Morfología. 3. reimpr. Madrid: Espasa-Calpe, 2000. Colección Nebrija y Bello. ISBN 84-239-7917-2.

BRIZ, Antonio a Antonio HIDALGO. Conectores pragmáticos y estructura de la conversación. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. 121-142.

BRIZ, Antonio. Los conectores pragmáticos en español coloquial (I): su papel argumentativo. *Contextos*, XI, 21-22, 1993. 145-188.

CARRILLO GUERRERO, Lázaro. Argumentación y argumento. *Signa: Revista de la Asociación Española de Semiótica*, Nº 16, 2007, 289-320.

CASADO VELARDE, Manuel. Lingüística del texto y marcadores del discours. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. 55-70.

CORTÉS RODRÍGUEZ, Luis María. Las unidades del discurso oral. *Boletín de Lingüística*, núm. 17, 2002. 7-29.

DANEŠ, František, Miroslav GREPL a Zdeněk HLAVSA. *Mluvnice češtiny. 3, Skladba*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. 746 s.

DUBSKÝ, Josef. *Velký španělsko-český slovník. 2. díl, I-Z*. 2., oprav. a rozš. vyd. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0485-8.

DUBSKÝ, Josef. *Velký španělsko-český slovník. Díl 1, A-H*. 2. oprav. a rozšíř. vyd. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0484-X.

DUCROT, Oswald a Jean-Claude ANSCOMBRE. *La Argumentación en la lengua*. Madrid: Gredos, 1994. Biblioteca románica hispánica. Manuales. ISBN 84-249-1669-7.

ESCANDELL VIDAL, M. Victoria. *Introducción a la pragmática*. Barcelona: Anthropos, Editorial del Hombre, 1993. ISBN 8476583850.

FUENTES RODRÍGUEZ, Catalina a Esperanza R ALCAIDE LARA. *La Argumentación Lingüística Y Sus Medios De Expresión*. Madrid: Arco/Libros, 2007. ISBN 978-84-7635-675-3.

GARACHANA CAMARERO, MAR. La evolución de los conectores contraargumentativos: la gramaticalización de no obstante y sin embargo. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. 193-212.

GARRIDO RODRÍGUEZ, María del Camino. Gramaticalización y marcadores del discurso: los contraargumentativos. *Estudios humanísticos. Filología*, Nº 28, 2006, 9-26.

JELÍNEK, Milan a Blažena ŠVANDOVÁ. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2186-1.

MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia a Estrella MONTOLÍO DURÁN. *Los marcadores del discurso: teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. Colección Bibliotheca philologica. ISBN 978-84-7635-332-5.

MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia, PORTOLÉS LÁZARO, José. Los marcadores del discurso. In: I. Bosque; V. Demonte. (ed). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999. 4051-4213.

MONTOLÍO DURÁN, E. La Teoría de la Relevancia y el estudio de los marcadores discursivos, In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. 93-119.

PEŠEK, Ondřej. *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2011. Acta philologica Universitatis Bohemiae Meridionalis. Series monographica. ISBN 978-80-7394-305-9.

PONS BORDERÍA, Salvador. *Conexión y conectores. Estudio de su relación en el registro informal de la lengua*. Anejo XXVII de la revista Cuadernos de Filología. Valencia: Universitat de Valencia, 1998.

PORTOLÉS, José. Dos pares de marcadores del discurso: en cambio y por el contrario, en cualquier caso y en todo caso. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolío Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. 243-264.

PORTOLÉS, José. La distinción entre los conectores y otros marcadores del discurso en español. *Verba*, 20, 1993. 141-170.

PORTOLÉS, José. La teoría de la argumentación en la lengua y los marcadores del discurso. In: M. A. Martín Zorraquino a E. Montolio Durán. *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. 2a. edition 2008. Madrid: Arco/Libros, 1998. 71-92.

PORTOLÉS, José. *Marcadores del discurso*. 1a edición. Barcelona: Editorial Ariel, 1998. Ariel Practicum. ISBN 84-344-2831-8.

REYES, Graciela. *El abecé de la pragmática*. 7ª edición. Madrid: Arco Libros, 2007. ISBN 978-84-7635-169-7.

SCHIFFRIN, Deborah. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. Studies in interactional sociolinguistics, 5. ISBN 0-521-35718-7.

VIAN HERRERO, Ana. Interlocución y estructura de la argumentación en el diálogo: algunos caminos para una poética del género. *Críticón*, Nº 81-82, 2001. 157-190.

ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. V Praze: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1641-4.

Elektronické zdroje

BRIZ, Antonio, Salvador PONS BORDERÍA a José PORTOLÉS. *Diccionario de partículas discursivas del español* [online]. 2008. [cit. 2018-04-27 – 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.dpde.es/>

Český národní korpus – InterCorp [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z <<http://www.korpus.cz>>. [cit. 2018-04-27 – 2018-05-07]

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORPES XXI) [online]. Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES). [cit. 2018-04-27]. Dostupné z <<http://www.rae.es>>.

WIKI Český národní korpus: Korpus InterCorp, Popis InterCorpu.[online]. 2018. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <<http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp>>.

Seznam zkratk

CORPES XXI – Corpus del Español del Siglo XXI

CQL – Corpus Query Language

DPDE – Diccionario de partículas discursivas del español

DRAE – Diccionario de la Real Academia Española

FA – Frecuencia absoluta

FF UK – Filozofická fakulta Univerzita Karlova

FN – Frecuencia normalizada

GDLE – Gramática descriptiva de la lengua española

PM – Pragmatický markátor

RAE – Real Academia Española

ÚČNK – Ústav Českého národního korpusu